

**Π2.1: «Πέντε (5) Εκθέσεις Πρακτικών τοπικής διαβούλευσης για τις 5 Τοπικές Διαβουλεύσεις»
της Πράξης:**

“Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Συντηρητικής Εκπαίδευσης Αστυνομικού Προσωπικού σε θέματα Κοινωνικής Διαμεσολάβησης και Προληπτικής Ασφάλειας, σε επιλεγμένες περιοχές – στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά” ΟΠΣ 5038738

Αθήνα, Μάιος 2021

Τίτλος Πράξης	“Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Συντηρητικής Εκπαίδευσης Αστυνομικού Προσωπικού σε θέματα Κοινωνικής Διαμεσολάβησης και Προληπτικής Ασφάλειας, σε επιλεγμένες περιοχές – στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά”
Κωδικός Έργου MIS	5038738
Κωδικός Έργου ΠΔΕ	2020ΣΕ43410000
Κωδικός ΣΑ:	E4341
Συντονιστής της Πράξης	Ανδρέας Κοντογεώργος
Ημερομηνία έναρξης	15/12/2020
Διάρκεια	17 μήνες

Παραδοτέο	Π2.1: Πέντε (5) Εκθέσεις Πρακτικών τοπικής διαβούλευσης για τις 5 Τοπικές Διαβουλεύσεις
Ερευνητική Ομάδα	Δρ. Στέλλα Παπαμιχαήλ Δρ. Λίλα Μάστορα Νίκος Πουτσιάκας
Χρονική Περίοδος Αναφοράς	Από 15/12/2020 έως 15/6/2021

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή.....	5
1. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Ασπροπύργου – Δυτική Αττική.....	6
1.1. Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης.....	6
1.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας.....	8
1.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας.....	9
2. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Ηρακλείου - Κρήτης.....	11
2.1 Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης.....	11
2.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας.....	13
2.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας.....	15
3. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Κατερίνης - Πιερίας.....	17
3.1. Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης.....	17
3.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας.....	19
3.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας.....	20
4. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Σοφάδων- Καρδίτσας.....	21
4.1. Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης.....	21
4.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας.....	24
4.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας.....	25
5. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Τρικκαίων.....	27
5.1. Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης.....	27
5.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας.....	29
5.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας.....	30
Συμπεράσματα.....	32
Παράρτημα Ι.....	34
Οδηγός Τοπικών Διαβουλεύσεων.....	34
Έντυπο Ενημέρωσης και Συγκατάθεσης.....	37
Παράρτημα ΙΙ.....	42
I. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Δυτικής Αττικής.....	42
II. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Ηρακλείου Κρήτης.....	42
III. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Πιερίας.....	42
IV. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Σοφάδων Καρδίτσας.....	43
V. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Τρικάλων.....	43

Παράρτημα III: Στιγμιότυπα Τοπικών Διαβουλεύσεων	44
I. Τοπική Διαβούλευση Δυτικής Αττικής	44
II. Τοπική Διαβούλευση Κατερίνης.....	45
III. Τοπική Διαβούλευση Ηρακλείου	46
IV. Τοπική Διαβούλευση Σοφάδων Καρδίτσας	47
V. Τοπική Διαβούλευση Τρικάλων	48

Εισαγωγή

Το παρόν παραδοτέο περιλαμβάνει τις εκθέσεις των τοπικών διαβουλεύσεων με εκπροσώπους Τοπικών Αρχών, δημοτικών Υπηρεσιών, αστυνομικών Υπηρεσιών, Δημοτικής Αστυνομίας, τοπικών κοινοτήτων Ρομά, κοινωνικών διαμεσολαβητών Ρομά και εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών, που υλοποιήθηκαν στο έργο “Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Συντηρητικής Εκπαίδευσης Αστυνομικού Προσωπικού σε θέματα Κοινωνικής Διαμεσολάβησης και Προληπτικής Ασφάλειας, σε επιλεγμένες περιοχές – στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά”. (Κωδικός ΟΠΣ 5038738). Το έργο χρηματοδοτείται από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα» και υλοποιείται υπό το συντονισμό του Κέντρου Μελετών Ασφαλείας (ΚΕ.ΜΕ.Α).

Οι τοπικές διαβουλεύσεις αποτελούν μέρος της έρευνας πεδίου του έργου, που περιλαμβάνει την υλοποίηση αντίστοιχων διαβουλεύσεων με μέλη των κοινοτήτων Ρομά και με αστυνομικό προσωπικό. Όλες οι ερευνητικές δράσεις υλοποιήθηκαν σε πέντε περιοχές – στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά. Οι περιοχές αυτές περιλαμβάνουν την Κατερίνη, την Καρδίτσα-Σοφάδες, τα Τρίκαλα Θεσσαλίας, τη Δυτική Αττική και το Ηράκλειο Κρήτης.

Οι τοπικές διαβουλεύσεις με εκπροσώπους των τοπικών κοινοτήτων, τα αποτελέσματα των οποίων παρουσιάζονται στην παρούσα έκθεση, αποτελούν μέρος της έρευνας πεδίου και στοχεύουν στην ανάδειξη των επιμέρους ειδικών αναγκών παρέμβασης σε τοπικό επίπεδο σε θέματα προληπτικής ασφάλειας.

Επισημαίνεται, ότι το σύνολο των ερευνητικών δραστηριοτήτων πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά, δεδομένων των περιοριστικών μέτρων μετακίνησης που λήφθηκαν από την Ελληνική Πολιτεία για τον περιορισμό της διασποράς του COVID-19.

Οι Τοπικές Διαβουλεύσεις πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας Microsoft Teams, τις κατωτέρω αναφερόμενες ημερομηνίες και ώρες:

- α. 22.2.2021 / ώρες 09.30' - 11.30' - Δήμος Κατερίνης / Π.Ε. Πιερίας
- β. 23.2.2021 / ώρες 09.30' - 11.30' - Δήμος Ασπροπύργου / Π.Ε. Δυτικής Αττικής
- γ. 25.2.2021 / ώρες 09.30' - 11.30' - Δήμος Ηρακλείου / Π.Ε. Ηρακλείου
- δ. 26.2.2021 / ώρες 09.30' - 11.30' - Δήμος Σοφάδων / Π.Ε. Καρδίτσας
- ε. 18.3.2021 / ώρες 09.30' - 11.30' - Δήμος Τρικκαίων / Π.Ε. Τρικάλων

Στα Παραρτήματα του παρόντος περιλαμβάνονται: ο Οδηγός Τοπικής Διαβούλευσης, το Έντυπο Δήλωσης Συναίνεσης για τη συμμετοχή σε συζήτηση, οι λίστες συμμετεχόντων στις συζητήσεις και τέλος, τα φωτογραφικά στιγμιότυπα που λήφθηκαν κατά τη διενέργεια των ερευνητικών δράσεων.

1. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Ασπροπύργου – Δυτική Αττική

Η τοπική διαβούλευση στο δήμο Ασπροπύργου, υλοποιήθηκε στις 23 Φεβρουαρίου 2021. Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς στη μετακίνηση και στη διενέργεια δράσεων με φυσική παρουσία, η ομαδική συζήτηση διενεργήθηκε ηλεκτρονικά, με τη χρήση του προγράμματος Microsoft Teams, με τη συμμετοχή δέκα ατόμων με τις εξής ιδιότητες: Γενικός Γραμματέας δήμου Ασπροπύργου, Διευθύντρια Κοινωνικής Υπηρεσίας του δήμου Ασπροπύργου, Προϊσταμένη του τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής του δήμου Ασπροπύργου, εκπρόσωπος του Κέντρου Κοινότητας του δήμου Ασπροπύργου, αστυνομικοί από τοπικές Υπηρεσίες (3 άτομα), ο Πρόεδρος της Ένωσης Διαμεσολαβητών Ρομά και τρία άτομα τα οποία είχαν συμμετάσχει στο πρόγραμμα «I_do» με θεωρητική και βιωματική γνώση των, υπό πραγμάτευση, θεμάτων. Η συζήτηση συντονίστηκε από τον Νίκο Πουτσιάκα, ερευνητή, μέλος της ερευνητικής ομάδας του έργου, υποβοηθούμενος από τις 2 ερευνήτριες του Π.Ε. 2, οι οποίες ανέλαβαν ρόλο παρατηρητή, όσο και Υπευθύνου τήρησης πρακτικών. Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζονται τα σημαντικότερα αποτελέσματα της ανάλυσης της τοπικής διαβούλευσης.

1.1. Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης

Κατά την εισαγωγική συζήτηση, ο συντονιστής παρουσίασε το έργο και τους στόχους του, αλλά και τους στόχους της συγκεκριμένης ερευνητικής δράσης. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της εισαγωγής, οι συμμετέχοντες παρουσίασαν τον εαυτό τους, ενώ η ομάδα, στο σύνολό της, εξοικειώθηκε με τη χρήση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας για την εξ αποστάσεως συζήτηση.

Ακολούθησε η περιγραφή της περιοχής, αναφορικά με την ύπαρξη κοινοτήτων Ρομά. Στηριζόμενοι σε πρόσφατα στοιχεία από τη μελέτη του ΤΕΙ Αθηνών¹ και σε όσα αναφέρθηκαν από τους /τις συμμετέχοντες/ουσες από το δήμο Ασπροπύργου, προκύπτει ότι στον συγκεκριμένο δήμο, οι Ρομά συναντώνται σε πέντε περιοχές, σε οικισμούς και καταυλισμούς, με διαφορετικά χαρακτηριστικά διαβίωσης: στην περιοχή Νεόκτιστα, όπου κατοικούν με μόνιμη εγκατάσταση σε ιδιόκτητες κατοικίες ή σε πρόχειρες κατασκευές, απασχολούμενοι με το εμπόριο και την περισυλλογή σιδήρων, στην περιοχή Νέα Ζωή, σε 2 καταυλισμούς, μέσα στην βιομηχανική ζώνη, στην θέση Πεύκα και στην θέση Σπιθάρες, με μεγάλο αριθμό μεταναστών Ρομά, στην περιοχή Ήμερος Τόπος, σε καταυλισμό που μεταβάλλεται διαρκώς, καθώς διέρχονται μετακινούμενοι από άλλες περιοχές της χώρας και στη θέση Σοφό που βρίσκεται στις παρυφές του βουνού, με δυσκολία πρόσβασης, όπου ορισμένοι Ρομά διαμένουν σε κατοικίες και οι περισσότεροι σε παραπήγματα, αντιμετωπίζοντας σοβαρά προβλήματα πρόσβασης σε βασικά κοινωνικά αγαθά και κάθε είδους υπηρεσίες. Επίσης, στην περιοχή, αναφέρθηκε και η ύπαρξη σημαντικού αριθμού Ρομά από άλλες χώρες, κυρίως από την Αλβανία και τη Ρουμανία.

Με εξαίρεση την περιοχή «Νεόκτιστα», σε όλα τα υπόλοιπα σημεία οι συνθήκες διαβίωσης είναι πάρα πολύ άσχημες, με τα προβλήματα να είναι έντονα σε όλα τα επίπεδα. Υπάρχει μεγάλη εξαθλίωση, ακραία φτώχεια και απομόνωση. Οι δυσμενείς συνθήκες στέγασης και οι ελλείψεις βασικών υποδομών δρουν

¹ Πρόγραμμα έρευνας παρέμβασης: Διερεύνηση ψυχοκοινωνικών αναγκών Ρομά Δυτικής Αττικής και καλών πρακτικών στήριξης και προαγωγής της κοινωνικής τους ένταξης- Παραδοτέο 1ης φάσης - Έκθεση πολιτικών κοινωνικής υποστήριξης Ρομά στην Περιφερειακή ενότητα Δυτικής Αττικής, Νοέμβριος 2016

επιβαρυντικά και για τα θέματα υγείας των Ρομά. Τα προβλήματα αφορούν και τους υπόλοιπους τομείς με έναν πληθυσμό στην πλειοψηφία του αναλφάβητο, με προβλήματα σχολικής φοίτησης, με ζητήματα αστικοδημοτικής τακτοποίησης και διαρκούς επισφάλειας για ένα μεγάλο μέρος του συνόλου, ακόμη και αναφορικά με τις δυνατότητες απρόσκοπτης παραμονής τους στις εν λόγω περιοχές, όπου είναι εγκατεστημένοι, αφού στο παρελθόν υπήρξαν επιχειρήσεις κατεδάφισης καταλυμάτων.

Τα τελευταία χρόνια, υπήρξαν πρωτοβουλίες για την επίλυση ορισμένων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Ρομά της περιοχής, κυρίως με τη συνδρομή του πρώην αρμόδιου Αντιπεριφερειάρχη, καθώς και δράσεις για τη σχολική στήριξη, αλλά όσον αφορά, κυρίως το πρώτο σκέλος, φαίνεται να υπήρξαν σοβαρές ασυνέχειες που λειτούργησαν ανασταλτικά.

Από το δήμο Ασπροπύργου προσφέρονται κοινωνικές υπηρεσίες, μέσω της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας και των Τμημάτων: Κοινωνικής Πολιτικής και Πολιτικών Ισότητας των Φύλων, Εφαρμογής Προγραμμάτων Κοινωνικής Προστασίας και Πρόνοιας και Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας. Αναφορικά με τις προσφερόμενες υπηρεσίες προς τους Ρομά, αυτές εντάσσονται κυρίως στις δράσεις του Κέντρου Κοινότητας², όπως αυτές προβλέπονται από τη σχετική ΚΥΑ Δ23/ΟΙΚ. 14435/1135/29.03.2016 (ΦΕΚ Β'854/30-3-2016).

Εκ μέρους της υπεύθυνης κοινωνικής λειτουργού του δήμου Ασπροπύργου αναφέρθηκε ότι, μέσω των κοινωνικών προγραμμάτων, έρχονται καθημερινά στην υπηρεσία Ρομά, οι οποίοι ενημερώνονται για τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν, ώστε να λάβουν επιδόματα. Καταβάλλονται προσπάθειες εκ μέρους των στελεχών των υπηρεσιών να καταστήσουν την όλη προσέγγιση, όσο το δυνατόν πιο προσιτή στους δυνητικά ωφελούμενους. Στο πλαίσιο αυτό, οι προσπάθειες εστιάζουν και στην αποφυγή ή και αποτελεσματική διαχείριση των όποιων συγκρούσεων. Αναπτύσσονται συνεργασίες με τα σχολεία της περιοχής όπου φοιτούν παιδιά Ρομά, με τους διευθυντές των σχολείων για θέματα που προκύπτουν μέσα στη σχολική κοινότητα, αλλά και για άλλα, γενικότερα ζητήματα που προκύπτουν.

Αναφορικά με τις **σχέσεις των κοινωνικών ομάδων της τοπικής κοινότητας με τους Ρομά**, αναφέρθηκε ότι υπάρχουν εντάσεις και συγκρούσεις κυρίως μεταξύ των διαφορετικών ομάδων Ρομά, ενώ οι σχέσεις με τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες της περιοχής, δεν αξιολογούνται ως οι καλύτερες δυνατές.

Η κοινωνική λειτουργός του δήμου χαρακτηριστικά ανέφερε: «...γενικά με την κοινότητα, με τους ντόπιους εδώ και παλινοστούντες που έχουμε υπάρχουν κάποια θέματα. Δεν έχουν ενταχθεί στην κοινωνία εννοείται. Έχουμε πάρα πολλά κρούσματα και από κλοπές και από παρενοχλήσεις. Οπότε εκεί υπάρχει ένα θέμα. Ακόμα και εμείς που μπαίνουμε στον καταυλισμό είχαμε κάποιες επιθέσεις, το ίδιο και απορριμματοφόρα του δήμου από ό,τι γνωρίζω. Γενικά υπάρχει ένα θέμα στο κομμάτι αυτό. Όσο μπορούμε, εμείς τουλάχιστον ως κοινωνική υπηρεσία προσπαθούμε, όσο μπορούμε, να είμαστε στο πλευρό τους, για να εξομαλύνουμε αυτές τις τάσεις που υπάρχουν».

² Στόχος του Κέντρου Κοινότητας είναι η δικτύωση μεταξύ των δομών παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και η ανάπτυξη ενός τοπικού σημείου αναφοράς για α) την υποδοχή-ενημέρωση και υποστήριξη των πολιτών, β) τη διασύνδεση και παραπομπή των πολιτών στα κοινωνικά προγράμματα και υπηρεσίες που υλοποιούνται σε επίπεδο δήμου, Περιφέρειας ή επικράτειας και γ) την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών που αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και θα διασφαλίζουν την κοινωνική ένταξη των ωφελούμενων.

Ως προς τις οικονομικο-κοινωνικές συνθήκες, όπως αναφέρθηκε, για την πλειοψηφία των περιπτώσεων είναι πάρα πολύ άσχημες και σύμφωνα με στοιχεία από διάφορες πηγές, προκύπτει ότι πρόκειται για τις πλέον άσχημες συνθήκες που μπορεί να συναντήσει κάποιος. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι πριν δυο δεκαετίες, περίπου, υπήρξε ειδική αναφορά του τότε Επιτρόπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Alvaro Gil-Robles, για τις συνθήκες διαβίωσης των Ρομά στον Ασπρόπυργο, οι οποίες κατά τα λεγόμενά του, απέχουν πάρα πολύ από όσα προϋποθέτει ο σεβασμός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Έκτοτε, μπορεί να υπήρξαν κάποιες βελτιώσεις σε ορισμένες περιπτώσεις, αλλά η κατάσταση παραμένει, αρκετά προβληματική. Θέματα που έχουν προκύψει στην περιοχή, αναφορικά με τους πληθυσμούς αναφοράς, έχουν απασχολήσει κατά καιρούς τον Συνήγορο του Πολίτη.

Αναφορικά με το θέμα της ασφάλειας, σύμφωνα με την τοποθέτηση του Γενικού Γραμματέα του δήμου Ασπροπύργου, παρατηρούνται περιστατικά έντασης στα ΜΜΜ και καθημερινές, όπως ανέφερε, επιθέσεις σε συγκεκριμένο δρομολόγιο αστικού λεωφορείου, με αποτέλεσμα να τίθεται σοβαρό θέμα ασφάλειας. Έχουν καταβληθεί προσπάθειες αντιμετώπισης αυτών των περιστατικών, μέσω της Δημοτικής Αστυνομίας και της ΕΛ.ΑΣ. Γενικότερα, ανέφερε ότι υπάρχουν, συχνά, καταστροφές, ένα έντονο αίσθημα ανασφάλειας, λόγω επιθέσεων σε εργαζομένους και άλλα άτομα. Επισημάνθηκε, όμως, ότι αυτά προκαλούνται από μικρό αριθμό Ρομά και στιγματίζεται το σύνολο του πληθυσμού. Τονίστηκε η ιδιαίτερα καλή συνεργασία με τα όργανα της τάξης. Υπήρξαν αρκετά δημοσιεύματα και εκθέσεις με αναφορές σε πολλαπλές κατασταλτικές παρεμβάσεις εκ μέρους της αστυνομίας στην περιοχή, κυρίως, στη Νέα Ζωή. Για τα ζητήματα πρόληψης εκ μέρους του δήμου, οι παρεμβάσεις που αναφέρθηκαν ότι έχουν πραγματοποιηθεί, αφορούσαν το σχολείο και την προσπάθεια ανάπτυξης δράσεων πολιτισμού και αθλητισμού.

1.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας

Οι Ρομά στην περιοχή του Ασπροπύργου αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα. Αναφορικά με τα θέματα υγείας, προκύπτει ότι υπάρχουν πάρα πολλά προβλήματα. Η ψυχολόγος του Κέντρου Κοινότητας, ενδεικτικά, για τα θέματα υγείας ανέφερε: «Υπάρχουν και ψυχιατρικά προβλήματα, αρκετά θα λέγαμε, αλλά και προβλήματα σε ανήλικα μέλη των οικογενειών τους. Έχουμε, δηλαδή, θέματα υγείας αρκετά». Από την πλευρά του ο Πρόεδρος της Ένωσης Διαμεσολαβητών Ρομά σημείωσε: «Αυτό που έχουμε παρατηρήσει είναι ότι τα ψυχοφάρμακα τα έχουν για ντεπόν, ας μου επιτραπεί η έκφραση. Βλέπουμε ότι, λόγω του τρόπου ζωής που βιώνουν και λόγω των συνθηκών διαβίωσης, δεν σας κρύβω ότι έχουμε αντιμετωπίσει και παιδική θνησιμότητα, πρόωρη γήρανση του πληθυσμού, το προσδόκιμο όριο ζωής, αν το λέω σωστά..., είναι χαμηλό σε σχέση με την ευρύτερη κοινωνία, παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει και από το δήμο και από την Περιφέρεια και από διάφορες οργανώσεις. Όσον αφορά την ψυχική υγεία υπάρχει, σοβαρό πρόβλημα. Θα προχωρήσω, κιόλας, ότι υπάρχει πρόβλημα, όσον αφορά την προληπτική ιατρική, κυρίως στη γυναίκα, ως έννοια, τεστ Παπ, μαστογραφίες κ.α. Δεν είναι στην κουλτούρα τους ότι πρέπει να γίνονται τακτικά. Πρέπει να πάνε διάφορες οργανώσεις. Πρέπει να πάει ο δήμος, πρέπει να πάει η Περιφέρεια, για να τους ενημερώσουμε συνέχεια... Δεν συζητάω το θέμα των ναρκωτικών που θα πρέπει να γίνουν, ενδεχομένως, παρεμβάσεις με το ΚΕΘΕΑ. Δεν τα συζητάω αυτά τα πράγματα... Εννοείται ότι υπάρχει πρόβλημα και εννοείται ότι πρέπει να υπάρχει ενημέρωση και πρόληψη και τα σχετικά». Το θέμα των πρόωρων γάμων είναι, επίσης, μείζονος σημασίας και δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα και σε αυτό έγινε αναφορά από τους συμμετέχοντες. Οι πρόωροι γάμοι συνδέθηκαν με το θέμα της εκπαίδευσης, όπου έγιναν αναφορές σε

διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα για Ρομά, τα οποία είχαν αρκετά θετικό αντίκτυπο, πλην, όμως, συχνά χαρακτηρίζονταν από ασυνέχειες με αρνητικές επιπτώσεις. Για το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας δεν υπήρξαν ιδιαίτερες αναφορές.

Αναφορικά με τον βαθμό κοινωνικής ενσωμάτωσης των Ρομά, από τη συζήτηση προέκυψε ότι είναι αρκετά χαμηλός, ενώ δεν υπήρξαν αναφορές για ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ των διάφορων ομάδων. Η κατάσταση αυτή αποδόθηκε στην έλλειψη ενός συστηματικού προγραμματισμού για την ανάπτυξη διαδικασιών που θα υποβοηθήσουν τη δημιουργία σχέσεων μεταξύ των διάφορων μερών και θα οδηγήσουν σταδιακά σε ένα συμπεριληπτικό πλαίσιο, το οποίο θα ευνοεί την κοινωνική ένταξη και την αμφίδρομη συνύπαρξη. Για το εν λόγω ζήτημα αποδόθηκαν ευθύνες και στην ελλιπή ή και καταχρηστική θεσμική συλλογική εκπροσώπηση των Ρομά. Επίσης, δεν υπήρξαν αναφορές για συμμετοχή μελών της ομάδας αναφοράς στα κοινά, είτε στην Αυτοδιοίκηση, ή και σε άλλους ευρύτερους συλλογικούς φορείς.

Όσον αφορά τη συνεργασία με προνοιακές και άλλες δομές, υφίστανται, βεβαίως, μέσω της αρμόδιας Κοινωνικής Υπηρεσίας και του Κέντρου Κοινότητας, αλλά με δεδομένη την υποστελέχωση των δημοτικών υπηρεσιών δεν είναι εφικτή η πλήρης και συστηματική κάλυψη όλων των θεμάτων, κυρίως, όσων απαιτούν μια πιο ποιοτική προσέγγιση, όπως για παράδειγμα, το ζήτημα της εργασιακής ένταξης (3ος πυλώνας του Κέντρου Κοινότητας.) Προσφέρονται, όμως, υπηρεσίες για εμβολιασμούς, ενημέρωση για θέματα υγείας, απόδοση προνοιακών και άλλων επιδομάτων και ενισχύσεων.

Στο δήμο Ασπροπύργου δεν λειτουργεί, ακόμη, Παράρτημα Ρομά στο Κέντρο Κοινότητας και ως εκ τούτου δεν υπάρχει σταθερός διαμεσολαβητής/τρια, ο/η οποίος/α θα μπορούσε να παίξει έναν σημαντικό ρόλο για την αποτελεσματική διασύνδεση των υπηρεσιών με τον πληθυσμό αναφορά, θέμα που πρόκειται να διευθετηθεί σύντομα, κατά τους, υπευθύνους του δήμου.

1.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας

Εκ μέρους των συμμετεχόντων αστυνομικών τέθηκαν αρκετά θέματα, καθώς η περιοχή χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά εντάσεων, συγκρούσεων και παραβατικότητας, ενώ, συχνά, υπάρχουν περιστατικά επιθέσεων μεταξύ διάφορων ομάδων τα οποία έχουν κατά καιρούς απασχολήσει και τον Τύπο.

Οι αστυνομικοί αναφέρθηκαν στις σχέσεις που αναπτύσσουν με τις κοινότητες Ρομά, όπου σε ορισμένες περιπτώσεις, κυρίως των αστυνομικών που επιδίδουν κλήσεις στους καταυλισμούς, αναπτύσσεται σχετική οικειότητα. Έγινε αναφορά τόσο στις διάφορες παραπτωματικές συμπεριφορές που εκδηλώνουν οι Ρομά (π.χ. διατάραξη κοινής ησυχίας, ρευματοκλοπές, παράνομες καύσεις υλικών κλπ.), με κυρίαρχες τις παραβιάσεις του Κ.Ο.Κ., όσο και στις σοβαρές παραβιάσεις του νόμου που συχνά εκδηλώνονται στην περιοχή (π.χ. εκατέρωθεν πυροβολισμοί κατά τη διάρκεια εισόδου της αστυνομίας στους καταυλισμούς).

Επίσης, αναφέρθηκαν οι δυσκολίες που προκύπτουν στη μεταχείριση ορισμένων Ρομά που αντιμετωπίζουν προβλήματα με την αστικοδημοτική τους κατάσταση, γεγονός που δυσχεραίνει περαιτέρω την κατάστασή τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι από έναν συμμετέχοντα αστυνομικό τέθηκε ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα που αφορά στη γενικευμένη προκατάληψη που επικρατεί έναντι των Ρομά και αποτυπώνεται, χαρακτηριστικά,

από το γεγονός ότι σε μια περιοχή (Ασπρόπυργο) με ένα τόσο μεγάλο ποσοστό επιχειρήσεων, δεν υπάρχει, σχεδόν κανένας εργαζόμενος Ρομά.

Γενικότερα, από τον τρόπο με τον οποίο εξελίχθηκε η συζήτηση, συμπεραίνεται ότι ο ρόλος που θα μπορούσε να διαδραματίσει η Αστυνομία στην περιοχή, είναι πολύ σημαντικός, ενώ η διασύνδεσή της με άλλους εμπλεκόμενους φορείς, καθώς και η ανάπτυξη πολυεπίπεδων προληπτικών δράσεων, θα μπορούσε να συμβάλει στη διευθέτηση αρκετών προβλημάτων. Προς αυτή την κατεύθυνση, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερο βάρος.

2. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Ηρακλείου - Κρήτης

Η τοπική διαβούλευση στο δήμο Ηρακλείου- Κρήτης, υλοποιήθηκε στις 25 Φεβρουαρίου 2021, από τις 9:30 μέχρι τις 11:30 π.μ. Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς στη μετακίνηση και στη διενέργεια δράσεων με φυσική παρουσία, η ομαδική συζήτηση διενεργήθηκε ηλεκτρονικά με τη χρήση του προγράμματος Microsoft Teams, με τη συμμετοχή οχτώ ατόμων με τις εξής ιδιότητες: Αρμόδια Αντιδήμαρχος δήμου Ηρακλείου, Υπεύθυνη του Παραρτήματος Ρομά (Κοινωνιολόγος) του Κέντρου Κοινότητας του δήμου Ηρακλείου, Στέλεχος (Ψυχολόγος) του Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας του δήμου Ηρακλείου, Υπεύθυνη του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Κρήτης, τρεις αστυνομικοί από τοπικές Υπηρεσίες και μία εκπρόσωπος Συλλόγου Γυναικών Ρομά. Η συζήτηση συντονίστηκε από τον Νίκο Πουτσιακά, ερευνητή, μέλος της ερευνητικής ομάδας του έργου, υποβοηθούμενος από τις 2 ερευνήτριες του Π.Ε. 2, οι οποίες ανέλαβαν ρόλο παρατηρητή, όσο και Υπευθύνου τήρησης πρακτικών. Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζονται τα σημαντικότερα αποτελέσματα της ανάλυσης της τοπικής διαβούλευσης.

2.1 Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης

Κατά την εισαγωγική συζήτηση, ο συντονιστής παρουσίασε το έργο και τους στόχους του, αλλά και τους στόχους της συγκεκριμένης ερευνητικής δράσης. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της εισαγωγής, οι συμμετέχοντες παρουσίασαν τον εαυτό τους, ενώ η ομάδα στο σύνολό της εξοικειώθηκε με τη χρήση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας για την εξ αποστάσεως συζήτηση.

Ακολούθησε η περιγραφή της περιοχής, αναφορικά με την ύπαρξη κοινοτήτων Ρομά. Σύμφωνα με τη μελέτη «Σχεδιασμός της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης» και με στοιχεία του 2014, στον δήμο Ηρακλείου, ο μόνιμος πληθυσμός Ρομά (εδραιωμένοι) υπολογίζεται περίπου στα 1.500 άτομα και διακρίνεται στους κατοίκους: α) της Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσού, κυρίως εντός του καταυλισμού (Δύο Αοράκια) και β) εντός του αστικού ιστού (Περιοχές Πατέλες & Αγία Τριάδα)³.

Ο κύριος καταυλισμός αποτελείται από δύο τμήματα - ενωμένα μεταξύ τους, με δύο διαφορετικές ομάδες να διαμένουν σε κάθε ένα από αυτά. Ολόκληρος ο καταυλισμός χαρακτηρίζεται από πολύ κακές συνθήκες κατοικίας και υγιεινής. Στο ανατολικό τμήμα του καταυλισμού, η ομάδα διαμενόντων Ρομά είναι λίγο μεγαλύτερη αριθμητικά από την ομάδα που διαμένει στο δυτικό τμήμα του καταυλισμού κι εδώ οι συνθήκες διαβίωσης είναι δυσμενέστερες. Το βιοτικό επίπεδο των μελών της ομάδας είναι πολύ χαμηλό. Όσοι μένουν σε αυτό το τμήμα του καταυλισμού, μένουν σε πρόχειρα καταλύματα / παράγκες με βασικές ελλείψεις. Η άλλη ομάδα Ρομά (στο δυτικό τμήμα του καταυλισμού) διαβιώνει υπό καλύτερες συνθήκες, καθώς το εισόδημά τους είναι σχετικά υψηλότερο. Μένουν σε σπίτια φτιαγμένα από μπλόκα ή / και τσιμέντο και οι περισσότεροι καλύπτουν τις ελάχιστες αναγκαίες προϋποθέσεις διαβίωσης. Οι δύο διαφορετικές ομάδες, εκτός από το γλωσσικό διαχωρισμό (η μια ομάδα που αποκαλείται “Μπατσόρια» και μιλάει τη

³ Υπάρχει κι ένας πολύ μικρότερος οικισμός ο οποίος είναι στα σφαγεία, κοντά στη θάλασσα, βόρεια από την Αλικαρνασό, με περίπου εννιά-δέκα οικογένειες που είναι συγγενείς του πάνω οικισμού.

Ρομανί και η άλλη οι «Χαλκιδαίοι» που μιλάνε μόνο την Ελληνική), έχουν έντονες διαφορές μεταξύ τους και οι σχέσεις τους δεν χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα καλές.

Εδώ και σχεδόν 40 χρόνια είναι εγκαταστημένοι Ρομά στην περιοχή⁴. Έκτοτε υπήρξαν αρκετές αλλαγές, με κυριότερη την αύξηση της συμμετοχής των παιδιών Ρομά στην εκπαιδευτική διαδικασία, τις ηλικιακές διαφοροποιήσεις, ως προς την ηλικία γάμου και την εργασιακή κατάσταση, με άνοδο της συμμετοχής των Ρομά στη μισθωτή εργασία. Η υπεύθυνη του παραρτήματος Ρομά στο Κέντρο Κοινότητας ανέφερε χαρακτηριστικά: «...έχουμε μία αλλαγή που έχει να κάνει με τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Δηλαδή, όταν εμείς ξεκινήσαμε τη λειτουργία μας, οι Ρομά ήταν γυρολόγοι, πλανόδιοι έμποροι κ.τ.λ. κάτι που στην πορεία με την κρίση και με την κρίση της πανδημίας έχει περιοριστεί πάρα πολύ ... έχουν περιοριστεί άλλωστε και πάρα πολύ τα έσοδα από αυτές τις ενασχολήσεις, έχουν στραφεί στη μισθωτή εργασία όλο και περισσότερο και με τη συμβολή μας έχουν αρχίσει να αναζητούν εργασία μισθωτή έστω και με τα προσόντα που διαθέτουν...».

Από το δήμο Ηρακλείου προσφέρονται κοινωνικές υπηρεσίες, κυρίως μέσω του Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας και αφορούν στη στήριξη σε θέματα υγείας, εκπαίδευσης, κοινωνικής αρωγής, υπηρεσίες προς τους Ρομά, που προβλέπονται από τη σχετική ΚΥΑ Δ23/ΟΙΚ. 14435/1135/29.03.2016 (ΦΕΚ Β'854/30-3-2016) Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) «Καθορισμός ελάχιστων προδιαγραφών λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας». Το Παράρτημα Ρομά είναι στελεχωμένο από οκτώ άτομα πλήρους και μερικής απασχόλησης. Οι υπηρεσίες προς τους Ρομά εστιάζουν, κυρίως, σε θέματα υγείας, εκπαίδευσης (όπου για παράδειγμα η ψυχολόγος κάνει ομάδες συναισθηματικής αγωγής στα παιδιά Ρομά, κυρίως στα σχολεία που φοιτούν τα περισσότερα, στο 3ο και 4ο δημοτικό σχολείο Νέας Αλικαρνασσού) και απασχόλησης. Οργανώνονται εμβολιαστικά προγράμματα και γίνονται προσπάθειες για να διευθετηθούν τα διάφορα προβλήματα που προκύπτουν, κυρίως στον καταυλισμό και αφορούν διάφορες Υπηρεσίες του δήμου.

Οι σχέσεις των κοινωνικών ομάδων της τοπικής κοινότητας, με εξαίρεση το οριακό επίπεδο σχέσεων των δυο διαφορετικών ομάδων Ρομά που κατοικούν στον καταυλισμό και τις διάφορες εντάσεις και συγκρούσεις που προκύπτουν, δεν φαίνεται να είναι αρνητικές και μάλλον θα χαρακτηρίζονταν ως ουδέτερες. Από τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν συμπεραίνεται ότι οι σχέσεις διαμορφώνονται, κυρίως μέσω των εμπορικών συναλλαγών (του πλανοδίου εμπορίου). Έγιναν αναφορές και σε περιπτώσεις πνευματικής συγγένειας που έχουν αναπτυχθεί, χωρίς να παρατεθούν, όμως, συγκεκριμένα, σαφή στοιχεία.

Η ποιότητα ζωής των Ρομά είναι αρκετά υποβαθμισμένη και σύμφωνα με τη μελέτη της Περιφέρειας Κρήτης, «Μέσα στο χώρο του καταυλισμού δεν υπάρχουν υποδομές δημόσιας χρήσης. Σε μικρό ποσοστό οι οικίες διαθέτουν τουαλέτες, που εξυπηρετούνται από απορροφητικούς βόθρους, αφού δεν υπάρχει δίκτυο αποχέτευσης. Τα τελευταία χρόνια έχει εγκατασταθεί δίκτυο υδροδότησης κι έτσι κάθε νοικοκυριό έχει παροχή νερού. Αντιθέτως, δεν υπάρχει ηλεκτροδότηση και η εξυπηρέτηση των νοικοκυριών γίνεται σε ποσοστό 80% από γεννήτριες, ενώ τα υπόλοιπα δεν έχουν ρεύμα. Αναφέρεται, επίσης, ότι οι Ρομά του καταυλισμού ενίοτε καταφεύγουν και σε παράνομες συνδέσεις με το ραντάρ της Πολιτικής Αεροπορίας, που είναι εγκατεστημένο πλησίον του καταυλισμού, με κίνδυνο της ζωής τους. Η θέρμανση των οικιών γίνεται με

⁴ Όταν το 1983 εφαρμόστηκε η Υγειονομική Διάταξη Α5/696/1983 «για την οργανωμένη εγκατάσταση πλανοδίων νομάδων».

ξυλόσομπες. Η τηλεφωνική εξυπηρέτηση του πληθυσμού γίνεται, αποκλειστικά, μέσω της κινητής τηλεφωνίας».

Το κοινωνικό - οικονομικό περιβάλλον δεν θα μπορούσε παρά να κριθεί ως δυσμενές, αφού ο κοινωνικός διαχωρισμός είναι έντονος και δεν φαίνεται να δίνονται ιδιαίτερες ευκαιρίες για τη διασφάλιση ευνοϊκών συνθηκών ανάπτυξης προϋποθέσεων ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας για τους Ρομά της περιοχής. Οι περιορισμοί των Ρομά είναι πολυ-επίπεδοι και επιδρούν στους κρίκους μιας αλυσίδας που καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη την αλλαγή της κατάστασης στην οποία βρίσκονται. Ξεκινούν από έναν γενικευμένο αναλφαβητισμό σε υψηλά ποσοστά για τους ενήλικες Ρομά, γεγονός που επιδρά στις γνώσεις και δεξιότητες που έχουν, ώστε να αποκτήσουν μια θέση εργασίας, να βελτιώσουν το εισόδημά τους και κατ' επέκταση τις συνθήκες διαβίωσής τους.

Αναφορικά με το θέμα της ασφάλειας και στη βάση όσων αναφέρθηκαν, φαίνεται να υπάρχουν ορισμένα ζητήματα, τόσο εσωτερικά στις κοινότητες των Ρομά, μέσω των κινδύνων που προκύπτουν από το εν γένει υποβαθμισμένο περιβάλλον διαβίωσης, όσο και εξωτερικά, από ένα γενικότερο πεδίο διενέξεων και συγκρούσεων, αλλά και ανάπτυξης παθογενών καταστάσεων. Υπήρξαν αναφορές, γενικώς, για αδικήματα που τελούνται από Ρομά, χωρίς να προσδιοριστεί το ποσοστό τους, όπως και για δράσεις -γενικώς και αορίστως- σε επίπεδο πρόληψης (εκτός από την αναφορά σε μια συγκεκριμένη περίπτωση ένταξης ουσιοεξαρτημένου Ρομά σε πρόγραμμα απεξάρτησης). Οι αναφορές που έγιναν σε θέματα αστεγίας, αφορούσαν κυρίως περιπτώσεις μετακινούμενων για περιστασιακή, εποχική απασχόληση Ρομά, προερχόμενων από τη Θράκη, ή κι από άλλες χώρες, οι οποίοι, όμως, δείχνουν απροθυμία για συνεργασία με τις δημοτικές κοινωνικές υπηρεσίες.

2.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας

Οι συνθήκες διαβίωσης των κοινοτήτων Ρομά, όπως έχει αναφερθεί, είναι ιδιαίτερα δυσμενείς στον κύριο καταυλισμό και τα προβλήματα είναι πολλά σε όλους τους τομείς της ζωής. Τα προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας που αντιμετωπίζουν οι Ρομα είναι πολλά και το φαινόμενο της υπερσυνταγογράφησης έχει διογκωθεί ανησυχητικά, ενώ φαίνεται, μόλις πρόσφατα, να υποχωρεί, καθώς αποσυνδέεται από τη χορήγηση επιδομάτων. Διαπιστώθηκε, επίσης, σημαντική υστέρηση σε ζητήματα προληπτικής ιατρικής, κάτι που είναι ιδιαίτερα εμφανές στα ζητήματα του οικογενειακού προγραμματισμού, των προγεννητικών ελέγχων, αλλά και της τακτικότητας των ιατρικών ελέγχων. Το πρόβλημα της ενδοοικογενειακής βίας δεν αναφέρθηκε ιδιαίτερα, όμως κατά την ψυχολόγο του Κέντρου Κοινότητας και τους συμμετέχοντες αστυνομικούς, πρόκειται για φαινόμενο υπαρκτό και σοβαρό, πλην, όμως, συγκαλυμμένο. Αναφέρθηκε, τέλος, με έμφαση το προβληματικό ζήτημα των πρόωρων γάμων των Ρομά.

Όσον αφορά το θέμα της παραβατικότητας, αναφέρθηκαν, μεταξύ άλλων, εκ μέρους της αστυνομίας τα εξής: «όταν μιλάμε για παραβατικότητα, εννοούμε και μικροπαραβατικότητα και σοβαρή παραβατικότητα. Από κλοπές, ναρκωτικά, παράνομη οπλοχρησία, παρεμπόριο σίγουρα, οπότε δρούμε και προληπτικά και κατασταλτικά. Πολλές φορές έχουμε επιχειρήσει και μέσα στον καταυλισμό.» Υπήρξε, ταυτόχρονα, μια αναφορά στις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών ομάδων Ρομά, στα ζητήματα αποκλίσεων και παραβατικότητας, από την οποία διαφαίνεται ότι δεν προκύπτει ιδιαίτερη παραβατικότητα.

Όσον αφορά το βαθμό ενσωμάτωσης των Ρομά στην τοπική κοινωνία, προκύπτει ότι ο καταυλισμός, είναι αποκομμένος από τις υπόλοιπες κοινότητες και παρατηρείται ένας έντονος κοινωνικός διαχωρισμός. Στις περιοχές εντός του αστικού ιστού, εκ των πραγμάτων οι σχέσεις είναι πολύ πιο ανεπτυγμένες, με εξαίρεση κάποιες προστριβές μεταξύ Ρομά και λοιπού πληθυσμού που καταγράφονται στην περιοχή της Αγίας Τριάδας, όπως προκύπτει κι από στοιχεία που αναφέρθηκαν από την αστυνομία και βασίζονται σε καταγγελίες που κατά καιρούς γίνονται εις βάρος των Ρομά.

Παρά το γεγονός ότι η γενική αίσθηση από τη συζήτηση ήταν ότι δεν υπάρχουν αρκετές επαφές μεταξύ των Ρομά και του υπόλοιπου πληθυσμού, από την υπεύθυνη του παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας παρουσιάστηκε μια διαφορετική οπτική που συνδυάζει διαφορετικές πτυχές του θέματος και αποτυπώνει μια δυναμική στις σχέσεις, λέγοντας: «...ναι, υπάρχουν σχέσεις, τώρα, με το πώς το αντιλαμβάνεται ο πληθυσμός, όσον αφορά την Αλικαρνασσό, επειδή δουλεύαμε και στην περιοχή, ξέρετε έχουν μάθει να συνυπάρχουν. Δηλαδή, υπάρχει μία οικειότητα με την εικόνα του Ρομά να κινείται στους ίδιους δρόμους και να ψωνίζουν από τα ίδια μαγαζιά, αλλά είναι ισχυρή η προκατάληψη. Βεβαίως, υπάρχει... γίνεται μία δουλειά όσο οι γυναίκες, ειδικά Ρομά, βρίσκονται στο δρόμο και θα σκουπίσουν... όλο αυτό δημιουργεί, χωρίς να το αντιλαμβάνονται και οι ίδιες, μία...έρχεται όλο αυτό το πράγμα και αποκτά μία οπτική ότι μπορεί να υπάρχει και μία άλλη όψη. Παρόλα αυτά, 15 χρόνια που δουλεύω με αυτό τον πληθυσμό, δεν είναι εύκολο να διαχειριστείς θέματα που αφορούν τους Ρομά με μη Ρομά. Ακόμα και εμείς, ειδικά στην αρχή της πορείας μας, ως υπηρεσία, όταν μιλούσαμε, όταν λέγαμε ότι ήμασταν από μία υπηρεσία που εξυπηρετεί κυρίως τους Ρομά αντιμετωπιζόμασταν με προκατάληψη, δηλαδή δεν είναι εύκολο ο πληθυσμός να το δεχτεί. Είναι κάτι που το βλέπουμε και τώρα. Υπάρχει, όμως, υπάρχει μία πρόοδος, είναι σαφές αυτό». Επίσης, υπήρξαν αναφορές στην ανάπτυξη σχέσεων μέσω πνευματικής συγγένειας και τέλος, έγινε αναφορά στην υιοθέτηση από την πλευρά των Ρομά, ορισμένων τοπικών συνηθειών που αφορούσαν, ως επί το πλείστο, θρησκευτικές παραδόσεις (έγινε ειδική αναφορά στα τάματα στην Αγία Μαρίνα).

Σε σχέση με το θέμα της ένταξης, διατυπώθηκε από πολλούς η άποψη ότι, αφορά μικρή μερίδα των Ρομά και κυρίως τους εκπροσώπους τους (τους «Προέδρους»), οι οποίοι είναι ιδιαίτερα δραστήριοι και διαθέτουν σημαντικές δυνατότητες δικτύωσης. Ως καλή πρακτική, χρησιμοποιήθηκε το παράδειγμα μιας γυναίκας Ρομά, υποψήφιας στις δημοτικές εκλογές, η οποία, όμως, δεν κατάφερε να εκλεγεί. Αυτό που, εν κατακλείδι, διαπιστώνεται είναι ότι επικρατεί αρνητική προκατάληψη για τους Ρομά, γεγονός που αποτυπώνεται και στις δυσκολίες που διαχρονικά έχουν προκύψει για τη μετεγκατάσταση του καταυλισμού και τις τεράστιες αντιστάσεις που υπάρχουν από μεγάλο μέρος της υπόλοιπης τοπικής κοινωνίας. Ως βασικό στοιχείο ένταξης αναφέρθηκε το θέμα της εργασίας, καθώς και της εκπαίδευσης, ενώ είναι επίσης ιδιαίτερα ενθαρρυντικό το γεγονός ότι υπάρχουν αυτό το διάστημα 25 παιδιά Ρομά που φοιτούν στο Γυμνάσιο.

Η συμβολή των κοινωνικών υπηρεσιών διαπιστώνεται σημαντική και οι υποστηρικτικές υπηρεσίες που παρέχονται από τους εξειδικευμένους επιστήμονες στρέφονται προς την κατεύθυνση της επίλυσης διάφορων προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο πληθυσμός αναφοράς. Οι υπηρεσίες προσφέρονται ως επί το πλείστο από το Παράρτημα Ρομά του Κέντρου Κοινότητας, ενώ παρατηρείται υστέρηση, αναφορικά με τη συμμετοχή των Ρομά σε ενιαία οριζόντια προγράμματα του γενικού πληθυσμού όπως, το «Βοήθεια στο σπίτι», τα ΚΔΑΠ, τους παιδικούς σταθμούς, αλλά και τα κοινωνικά φροντιστήρια. Στην προκειμένη περίπτωση

θα πρέπει να υπάρξουν οι αναγκαίες διευθετήσεις για τη διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης των Ρομά σε όλες τις παρεχόμενες υπηρεσίες, επιλύοντας ζητήματα μετακινήσεων κλπ.

Στο παράρτημα Ρομά του Κέντρου Κοινότητας υπάρχει διαμεσολαβητής, ο οποίος προέρχεται από τον καταυλισμό της Νέας Αλικαρνασσού και επιτελεί το ρόλο του, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας, γεγονός που αξιολογείται ως πολύ σημαντικό⁵.

2.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας

Οι σχέσεις των Ρομά με την αστυνομία δείχνουν να είναι σε γενικές γραμμές καλές. Υπάρχει, εκ των πραγμάτων, γεωγραφική εγγύτητα, καθώς το αστυνομικό μέγαρο βρίσκεται δίπλα στον καταυλισμό της Νέας Αλικαρνασσού. Από την πλευρά του δήμου αναφέρθηκε ότι δεν υπάρχουν ενδείξεις για οποιασδήποτε μορφή διατάραξης των σχέσεων των Ρομά με την αστυνομία. Οι αστυνομικοί, από την πλευρά τους, αναφέρουν ότι οι σχέσεις τους με τους Ρομά είναι κατά βάση καλές. Χαρακτηριστικά ανέφεραν: *«Οποτεδήποτε χρειάζονται ... έρχονται είτε για θέματα για κάποια ταυτότητα, είτε για οτιδήποτε άλλο. Νομίζω ότι έχουμε μια πολύ καλή σχέση, όπως με όλους τους πολίτες βασικά..., θα πρέπει να επισημανθεί ότι ειδικά τα τελευταία χρόνια έχουμε δώσει ένα πολύ σημαντικό παρόν «στους γείτονές μας» [αναφέρονται στον καταυλισμό με τον οποίο συνορεύει το αστυνομικό μέγαρο]... Είμαστε εδώ και για να τους βοηθήσουμε, όποτε το χρειαστούν. Αντιμετωπίζουμε με τον ίδιο τρόπο όλους τους πολίτες, οποιονδήποτε έχει ανάγκη, αρκεί να μας το ζητήσει, φυσικά. Όμως, είμαστε εδώ για να πατάξουμε την εγκληματικότητα. Εκπτώσεις δεν θα γίνουν ούτε ως προς την πάταξη της εγκληματικότητας, ούτε ως προς την παροχή βοήθειας, όπου απαιτηθεί. Αυτή είναι η δική μας θέση».*

Επίσης, έγινε ειδικά αναφορά στον διαμεσολαβητικό ρόλο των εκπροσώπων των Ρομά, με τους οποίους η αστυνομία συχνά έρχεται σε επαφή για τη διευθέτηση θεμάτων που προκύπτουν. Η σημασία αυτών των διαδικασιών επιβεβαιώθηκε και από την αρμόδια Αντιδήμαρχο, η οποία συχνά, επίσης, έρχεται σε επαφή με τους εκπροσώπους των Ρομά, για διευθέτηση διάφορων υποθέσεων, όπως επιβεβαιώθηκε και η άριστη σχέση και συνεργασία που έχει ο δήμος με την τοπική Αστυνομία.

⁵ Σύμφωνα με τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας, ο διαμεσολαβητής αποτελεί σημαντικό μέλος της ομάδας των στελεχών του Διευρυμένου Κέντρου με Παράρτημα ΡΟΜΑ και, ως εκ τούτου, συμμετέχει ισότιμα στο σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση των δράσεων, δεδομένου ότι ως μέλος ή/και συνομιλητής της κοινότητας των ωφελουμένων, είναι σε θέση να γνωρίζει τις πραγματικές ανάγκες αυτών. Στο πλαίσιο αυτό υποστηρίζει και καθοδηγεί την ομάδα των στελεχών του Κέντρου Κοινότητας, ως προς την παροχή των υπηρεσιών.

Ειδικότερα, ο Διαμεσολαβητής συνεργάζεται με τις λοιπές ειδικότητες του Κέντρου, για:

- Τη δημιουργία και εξασφάλιση μίας σχέσης εμπιστοσύνης και ανοικτού διαλόγου μεταξύ των μελών της Κοινότητας ΡΟΜΑ και των στελεχών του Κέντρου
- Τη δίκαιη και αμερόληπτη παροχή των υπηρεσιών του Κέντρου
- Την πληροφόρηση των στελεχών του Κέντρου για ζητήματα που αφορούν στους ωφελούμενους, υπό το πρίσμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων
- Την έγκαιρη ενημέρωση των ωφελουμένων, σχετικά με τις προγραμματισμένες ενέργειες του Κέντρου, αλλά και ευρύτερα δράσεων που αφορούν στους ίδιους
- Τη διευκόλυνση και ενδυνάμωση της επικοινωνίας και των επαφών μεταξύ της Κοινότητας ΡΟΜΑ και των δημόσιων/δημοτικών οργανισμών και υπηρεσιών (σχετικά με την εκπαίδευση, την υγεία, την απασχόληση, τις αστικές υποθέσεις και διεκπεραιώσεις, κ.λπ.).

Σε γενικές γραμμές, εκτιμάται ότι η Αστυνομία παίζει έναν σημαντικό ρόλο σε τοπικό επίπεδο και φαίνεται να υπάρχουν τα περιθώρια και οι προϋποθέσεις για ενεργοποίηση ευρύτερων μηχανισμών κοινωνικής διαμεσολάβησης στη σχέση αστυνομικών και κατοίκων του καταυλισμού, αλλά και, εν γένει, του πληθυσμού αναφοράς.

3. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Κατερίνης - Πιερίας

Η τοπική διαβούλευση στο δήμο Κατερίνης - Πιερίας, υλοποιήθηκε στις 22 Φεβρουαρίου 2021. Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς στη μετακίνηση και στη διενέργεια δράσεων με φυσική παρουσία, η ομαδική συζήτηση διενεργήθηκε ηλεκτρονικά, με τη χρήση του προγράμματος Microsoft Teams, με τη συμμετοχή δέκα ατόμων με τις εξής ιδιότητες: Γενικός Γραμματέας δήμου Κατερίνης, Υπεύθυνη Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας δήμου Κατερίνης, διαμεσολαβητής Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας δήμου Κατερίνης, δύο στελέχη της Δημοτικής Κοινοφελούς Επιχείρησης δήμου Κατερίνης, δύο Αστυνομικοί από τοπικά τμήματα, υπεύθυνη της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας για θέματα Ρομά, υπεύθυνη λειτουργίας του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης Κεντρικής Μακεδονίας, μία κοινωνική σύμβουλος του Τμήματος Κοινωνικής Μέριμνας Κεντρικής Μακεδονίας και ενεργή πολίτης Ρομά, η οποία συμμετείχε στο πρόγραμμα «I do» με θεωρητική και βιωματική γνώση των υπό πραγμάτευση θεμάτων. Η συζήτηση συντονίστηκε από τον Νίκο Πουτσιάκα, ερευνητή, μέλος της ερευνητικής ομάδας του έργου, υποβοηθούμενος από τις 2 ερευνήτριες του Π.Ε. 2, οι οποίες ανέλαβαν ρόλο παρατηρητή, όσο και Υπευθύνου τήρησης πρακτικών. Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζονται τα σημαντικότερα αποτελέσματα της ανάλυσης της τοπικής διαβούλευσης.

3.1. Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης

Κατά την εισαγωγική συζήτηση, ο συντονιστής παρουσίασε το έργο και τους στόχους του, αλλά και τους στόχους της συγκεκριμένης ερευνητικής δράσης. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της εισαγωγής, οι συμμετέχοντες παρουσίασαν τον εαυτό τους, ενώ η ομάδα στο σύνολό της εξοικειώθηκε με τη χρήση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας για την εξ αποστάσεως συζήτηση.

Η περιοχή παρέμβασης, στην οποία κατοικεί αποκλειστικά πληθυσμός ρόμικης προέλευσης, βρίσκεται στις παρυφές της πόλης της Κατερίνης, σύμφωνα με τα στοιχεία του Επιχειρησιακού Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Στον οικισμό διαπιστώνονται σημαντικά προβλήματα στέγασης και δεν υπάρχουν διαμορφωμένοι κοινόχρηστοι χώροι, δεν υπάρχει κεντρικό δίκτυο αποχέτευσης, πολλές κατοικίες δεν είναι συνδεδεμένες με το δίκτυο ηλεκτροδότησης και εξυπηρετούνται με αυτοσχέδιο τρόπο. Οι Ρομά της περιοχής απασχολούνται, συνήθως, ως εργάτες γης ή γενικά εργάτες σε κάθε είδους εργασία, με την ανακύκλωση και περιστασιακά, συνήθως, σε αγροτικές, οικοδομικές, γενικές εργασίες, ως μικροπωλητές στη λαϊκή αγορά, αλλά και ως μετακινούμενοι εμπορικοί διανομείς.

Στην κοινότητα των Ρομά παρατηρείται έντονο πρόβλημα αναλφαβητισμού και υπάρχει μεγάλο ποσοστό σχολικής διαρροής. Τα θέματα υγείας αντιμετωπίζονται σε σημαντικό βαθμό μέσω της βασικής κοινωνικής δομής που είναι το Παράρτημα Ρομά του Κέντρου Κοινότητας, αλλά, κυρίως, από τις υφιστάμενες υγειονομικές υπηρεσίες που είναι προσβάσιμες στον πληθυσμό αναφοράς.

Με την πάροδο του χρόνου, υπάρχουν ενδείξεις σταθερής βελτίωσης της κατάστασης αναφορικά με τις συνθήκες διαβίωσης αν και εξακολουθούν να είναι πολύ δύσκολες.

Από το δήμο Κατερίνης προσφέρονται κοινωνικές υπηρεσίες μέσω του Αυτοτελούς Τμήματος Κοινωνικής Προστασίας, Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Ισότητας των Φύλων το οποίο σύμφωνα με την περιγραφή του οργανισμού είναι αρμόδιο για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής, των πολιτικών

ισότητας των φύλων καθώς και για την προστασία και προαγωγή της δημόσιας υγείας στην περιοχή του δήμου, με τη λήψη των καταλλήλων μέτρων και τη ρύθμιση των σχετικών δραστηριοτήτων.

Αναφορικά με τις προσφερόμενες υπηρεσίες προς τους Ρομά, αυτές εντάσσονται, κυρίως, στις δράσεις του Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη σχετική ΚΥΑ (Δ23/ΟΙΚ. 14435/1135/29.03.2016 (ΦΕΚ Β' 854/30-3-2016) Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) «Καθορισμός ελάχιστων προδιαγραφών λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας». Το Παράρτημα Ρομά της Κατερίνης είναι στελεχωμένο από πέντε (5) άτομα και το Κέντρο Κοινότητας αριθμεί, ακόμη, έξι εργαζόμενους. Οι υπηρεσίες εστιάζουν, κυρίως, σε θέματα υγείας, εκπαίδευσης και απασχόλησης. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19 υπήρξε σημαντική στήριξη του πληθυσμού αναφοράς, ιδιαίτερα μέσω σωστής ενημέρωσης, ψυχολογικής (με βιντεοκλήσεις) και σχολικής (μέσω κινητών τηλεφώνων, ελλείψει τάμπλετ για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση) υποστήριξης. Την περίοδο έναρξης της σχολικής χρονιάς έγιναν εγγραφές 56 παιδιών Ρομά, τα οποία υποστηρίχθηκαν και στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Από την υπεύθυνη του Παραρτήματος Ρομά, κατά τη συζήτηση, αναφέρθηκε χαρακτηριστικά: *«Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, κάναμε την τεχνολογία σύμμαχο μας, δηλαδή, κάναμε τις τηλεδιασκέψεις με βιντεοκλήσεις, με κορίτσια από τον καταυλισμό, για ενδυνάμωση των γυναικών, όπου η ψυχολόγος, μέσω της βιντεοκλήσης, τους έκανε συνεδρίες και αυτό βοήθησε πάρα πολύ».*

Αναφορικά με τις σχέσεις των κοινωνικών ομάδων της τοπικής κοινωνίας μη Ρομά με τους Ρομά, αναφέρθηκε από την υπεύθυνη του παραρτήματος Ρομά, ότι αναπτύσσονται κυρίως στο πλαίσιο των εμπορικών συναλλαγών κι ότι σταδιακά βελτιώνονται. Από τον διαμεσολαβητή Ρομά αναφέρθηκε, επίσης, ότι οι σχέσεις είναι πολύ καλές. Σύμφωνα με τα λεγόμενά του, βγαίνει (έβγαине πριν την πανδημία) συχνά έξω με φίλους του από την Κατερίνη για καφέ, παίζει ποδόσφαιρο και δεν νιώθει κάποια ρατσιστική αντιμετώπιση από τους συνομηλικούς του μη Ρομά. Ανάλογη ήταν και η άποψη του Γενικού Γραμματέα του δήμου Κατερίνης, ο οποίος αναφέρθηκε στις δραστηριότητες που αναπτύσσονται από κοινού από νέους διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων και στην οικειότητα που σταδιακά οικοδομείται. Ανέφερε, επίσης, ότι παρά το γεγονός ότι υπάρχει κάποια σχετική δυσπιστία απέναντι στους Ρομά, η κατάσταση εξομαλύνεται συνεχώς. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα της βούλησης για βελτίωση των σχέσεων από την πλευρά των Ρομά, ανέφερε την τάση, που παρατηρήθηκε τις τελευταίες χρονιές, για συμμετοχή τους στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας. Για το συγκεκριμένο ζήτημα υπήρξαν εύστοχες επισημάνσεις, από το μέλος του προγράμματος «I_do», αναφορικά με τις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν στη συγκρότηση αυτών των σχέσεων, δεδομένου ότι ο πληθυσμός αναφοράς δεν μπορεί να εκληφθεί ως ένα ομοιογενές σύνολο. Τέλος, επισημάνθηκε ο καταλυτικός, εξωστρεφής ρόλος του δήμου, στην ανάπτυξη σχέσεων συνύπαρξης.

Οι οικονομικο-κοινωνικές συνθήκες για τους Ρομά είναι δυσμενείς, προβληματικές και επισφαλείς και, σε καμία περίπτωση, η ποιότητα ζωής τους δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως καλή. Σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, μεγάλο μέρος του πληθυσμού διαβιεί σε παραπήγματα, τα οποία στο σύνολό τους δεν καλύπτουν τις ανάγκες των ατόμων, είτε λόγω μεγέθους, είτε λόγω έλλειψης στοιχειωδών υποδομών (ύδρευσης, αποχέτευσης, ηλεκτροδότησης) Το ποσοστό ανεργίας είναι πολύ υψηλό, με εποχική – περιστασιακή απασχόληση και μη σταθερό εισόδημα.

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν από τους δυο εκπροσώπους της Αστυνομίας, δεν υπάρχουν ιδιαίτερα προβλήματα με τον καταυλισμό Ρομά της περιοχής και οι όποιες παρεκκλίσεις σχετίζονται με ζητήματα που αφορούν βασικές ανάγκες διαβίωσης, όπως ηλεκτροδότησης, υδροδότησης κ.ά. ενώ τα μικροπεριστατικά παραβατικότητας που, κατά καιρούς, παρουσιάζονται, αποδίδονται, πρωτίστως, σε επισκέπτες που προέρχονται από οικισμούς άλλων περιοχών. Από την πλευρά της Αστυνομίας υπήρξαν πρωτοβουλίες και προληπτικές δράσεις στοχευμένες στους Ρομά, όπως ενημέρωση για τους κινδύνους του διαδικτύου και ομιλίες, προώθηση ενημερωτικού υλικού σε σχολεία όπου φοιτούν τα παιδιά του καταυλισμού.

3.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας

Η κοινότητα των Ρομά της περιοχής διερεύνησης αντιμετωπίζει προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας. Κατά τη συζήτηση, επισημάνθηκαν οι ελλείψεις στον τομέα του οικογενειακού προγραμματισμού και αναδείχθηκε το μείζον ζήτημα των πρόωρων γάμων των Ρομά, το οποίο σχετίζεται άμεσα και με τη διακοπή της σχολικής φοίτησής τους. Το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας το οποίο, αρχικά, κρίθηκε ως αμελητέο, στη συνέχεια αναδείχθηκε ως υπαρκτό, βάσει εμπειριών, οι οποίες, μάλιστα, καταδεικνύουν μια διάσταση «κανονικοποίησης» του προβλήματος, κάτι που πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα.

Ο βαθμός ενσωμάτωσης των Ρομά, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί με ακρίβεια, βάσει των στοιχείων που προέκυψαν από τη συζήτηση, καθώς, αν και φαίνεται ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτερα προβλήματα μεταξύ των διάφορων ομάδων, δεν υπήρξαν και κάποιες αναφορές για την ανάπτυξη ιδιαίτερων σχέσεων μεταξύ αυτών. Δεν υπήρξαν, επίσης, αναφορές για συμμετοχή μελών της ομάδας αναφοράς στα κοινά, είτε στην Αυτοδιοίκηση ή και σε άλλους ευρύτερους συλλογικούς φορείς. Υπήρξε, όμως, η πληροφορία για σταδιακή ένταξη ορισμένων μελών της κοινότητας Ρομά στο υπαλληλικό δυναμικό του δήμου.

Όσον αφορά τη συνεργασία των Ρομά με προνοιακές και άλλες δομές, αυτή θα μπορούσαν να χαρακτηριστεί ως αρκετά ικανοποιητική, καθόσον σε όλους σχεδόν τους τομείς φάνηκε να υπάρχει ιδιαίτερα καλή συνεργασία. Στην υγεία κατά τη διάρκεια της πανδημίας, στην εκπαίδευση με τις εγγραφές των παιδιών στα σχολεία και τη στήριξη της μάθησης, στο ζήτημα της στέγασης με την πρωτοβουλία για την κατασκευή νέου οικισμού και στα υπόλοιπα ζητήματα με τις συνεργασίες που οργανώνει το παράρτημα Ρομά και οι λοιπές κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου, φαίνεται να γίνονται σοβαρές προσπάθειες στήριξης του πληθυσμού.

Ως καλή πρακτική στην περιοχή, θα μπορούσε να αναφερθεί το πρόγραμμα στεγαστικής αποκατάστασης. Σύμφωνα με την ηλεκτρονική πλατφόρμα διαβούλευσης για θέματα Ρομά του ΕΚΚΑ, το Πρόγραμμα «Κοινωνική Ένταξη και Ενσωμάτωση των Ρομά» (Programme B – Roma Inclusion and Empowerment), με πόρους του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΧΜ ΕΟΧ), στοχεύει στην προσωρινή μετεγκατάσταση 56 οικογενειών Ρομά (330 άτομα περίπου) του οικισμού Ρομά στην περιοχή Πέλεκα του Δήμου Κατερίνης, στα πρότυπα κοινωνικής κατοικίας. Οι 56 οικογένειες που θα εγκατασταθούν έχουν ήδη καταγραφεί από τον δήμο και έχουν μετακινηθεί σε προσωρινό καταυλισμό, έως ότου καταστεί εφικτή η μετεγκατάστασή τους στον νέο πρότυπο οικισμό. Η επιτυχής μετεγκατάσταση της κοινότητας Ρομά, συνδέεται άμεσα με την αρμονική ένταξη των μελών της στην οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης.

3.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας

Σε ό,τι αφορά τις σχέσεις των Ρομά με την αστυνομία, αυτές μπορεί να χαρακτηριστούν καλές, όπως αναφέρθηκε κι από τις δυο πλευρές, εξαιρουμένων των περιπτώσεων εκείνων που επισημάνθηκαν σχετικά με φαινόμενα διακριτικής ή επιλεκτικής υπερασυνόμησης, κυρίως σε θέματα που σχετίζονται με παραβάσεις του Κ.Ο.Κ.

Αναφέρθηκαν ορισμένες προσπάθειες της τοπικής Αστυνομίας για την ανάπτυξη προληπτικών δράσεων με ενημερωτικές παρεμβάσεις στις σχολικές μονάδες όπου φοιτούν παιδιά Ρομά, αλλά και γενικότερη ενημέρωση στον ενήλικο πληθυσμό.

4. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Σοφάδων- Καρδίτσας

Η τοπική διαβούλευση στο δήμο Σοφάδων - Καρδίτσας, υλοποιήθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2021. Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς στη μετακίνηση και στη διενέργεια δράσεων με φυσική παρουσία, η ομαδική συζήτηση διενεργήθηκε ηλεκτρονικά, με τη χρήση του προγράμματος Microsoft Teams, με τη συμμετοχή δέκα ατόμων με τις εξής ιδιότητες: Αρμόδιος Αντιδήμαρχος δήμου Σοφάδων, υπεύθυνη Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας δήμου Σοφάδων, διαμεσολαβητής Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας δήμου Σοφάδων, τέσσερις Αστυνομικοί από τοπικά Α.Τ., υπεύθυνη για θέματα Ρομά της Δ/σης κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Θεσσαλίας, υπεύθυνος του προγράμματος εκπαίδευσης Ρομά του πανεπιστημίου Θεσσαλίας, υπεύθυνος Αναπτυξιακής Καρδίτσας. Η συζήτηση συντονίστηκε από τον Νίκο Πουτσιάκα, ερευνητή, μέλος της ερευνητικής ομάδας του έργου, υποβοηθούμενος από τις 2 ερευνήτριες του Π.Ε. 2, οι οποίες ανέλαβαν ρόλο παρατηρητή, όσο και Υπευθύνου τήρησης πρακτικών. Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζονται τα σημαντικότερα αποτελέσματα της ανάλυσης της τοπικής διαβούλευσης.

4.1. Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης

Κατά την εισαγωγική συζήτηση, ο συντονιστής παρουσίασε το έργο και τους στόχους του, αλλά και τους στόχους της συγκεκριμένης ερευνητικής δράσης. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της εισαγωγής, οι συμμετέχοντες παρουσίασαν τον εαυτό τους, ενώ η ομάδα στο σύνολό της εξοικειώθηκε με τη χρήση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας για την εξ αποστάσεως συζήτηση.

Ο δήμος Σοφάδων αποτελεί σημείο αναφοράς για τους οικισμούς των Ρομά τόσο στη Θεσσαλία όσο και πανελλαδικά. Περιλαμβάνει στα διοικητικά του όρια δύο οικισμούς, τον παλιό οικισμό, ο οποίος βρίσκεται μέσα στον οικοδομικό ιστό της πόλης, και τον οικισμό «Νέα Ζωή», ο οποίος βρίσκεται 4 χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης.

Οι Ρομά εμφανίζονται στους Σοφάδες από το 1930, ενώ μετά το 1960 (λόγω της δημιουργίας της εθνικής οδού) βρίσκονται εγκατεστημένοι σε έκταση στις παρυφές των ορίων του σχεδίου πόλεως των Σοφάδων, η οποία ανέρχεται σε 150 στρέμματα περίπου. Η επιλογή αυτού του χώρου έγινε από τους ίδιους. Σήμερα, εκτός από αυτή την περιοχή, βρίσκονται εγκατεστημένοι και σε ένα νέο, μεγαλύτερης έκτασης, οικισμό.

Ο πρώτος οικισμός Ρομά καταλαμβάνει το 1/15 του δομημένου χώρου της έδρας (παλιός οικισμός: 150 στρέμματα), έκταση η οποία βρίσκεται στη νότια είσοδο της πόλης, μια ιδιαίτερα πυκνοκατοικημένη και υποβαθμισμένη αστική γειτονιά της πόλης.

Ο δεύτερος, νέος, οικισμός Ρομά έχει έκταση 70 στρεμμάτων και δημιουργήθηκε πιλοτικά πριν από 15, περίπου, χρόνια με σπίτια. Η επιλογή αυτού του χώρου έγινε από τον δήμο, ο οποίος και τον παραχώρησε, χωρίς να πληρώνουν μίσθωμα οι Ρομά. Ο οικισμός αποτελείται, αποκλειστικά, από 96 σπίτια και κατοικούν εκεί, γύρω, στα 500 άτομα. Στον, εν λόγω, οικισμό υπάρχουν αξιοπρεπείς υποδομές, διαμορφωμένοι δρόμοι, ασφαλτοστρωμένοι και δρόμος ο οποίος συνδέει τον οικισμό με τον κύριο οδικό άξονα, σύστημα αποχέτευσης, υπάρχουν κάδοι για τα απορρίμματα και η αποκομιδή γίνεται κανονικά, ενώ το δίκτυο υδροδότησης καλύπτει το 100% των σπιτιών.

Τα προβλήματα που παρουσιάζει ο νέος οικισμός από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης αφορούν σε θέματα εκπαίδευσης και κοινωνικής ενσωμάτωσης των Ρομά κι, όχι ιδιαίτερα σε θέματα υποδομών. Το σύνολο των κατοίκων και των δυο οικισμών μιλάει την Ρομανί και δεν υπάρχουν διαφοροποιήσεις όσον αφορά τα βασικά γνωρίσματα της «κοινότητας».

Με το πέρασμα των χρόνων, υπήρξαν αρκετές αλλαγές και σε πολλά επίπεδα, με χαρακτηριστικότερη αυτή του Νέου Οικισμού. Εντούτοις, τα προβλήματα διαβίωσης των Ρομά παραμένουν, κυρίως, για όσους/ες διαμένουν στον παλιό οικισμό. Μια πραγματικότητα που αξίζει να αναφερθεί είναι ο σημαντικός αριθμός Ρομά που μεταναστεύει σε άλλες χώρες, με ιδιαίτερη προτίμηση στην Κύπρο και τη Γερμανία.

Από το δήμο Σοφάδων προσφέρονται κοινωνικές υπηρεσίες μέσω του Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας, οι οποίες αφορούν, σύμφωνα με προβλεπόμενα στη σχετική ΚΥΑ και τον αντίστοιχο οδηγό εφαρμογής, την ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και προώθησης στην απασχόληση της συγκεκριμένης ομάδας πληθυσμού, η οποία βιώνει πολλαπλό κοινωνικό αποκλεισμό και ζει υπό συνθήκες διαβίωσης μη αποδεκτές. Το Παράρτημα Ρομά είναι στελεχωμένο από τέσσερα άτομα. Οι υπηρεσίες αφορούν στο σύνολο των θεμάτων που απασχολούν τον πληθυσμό αναφοράς κι έχει αναπτυχθεί ένα ικανοποιητικό υποστηρικτικό πλαίσιο προς όφελος των ατόμων των οικισμών.

Η υπεύθυνη του Παραρτήματος, αναφέρθηκε στις δράσεις του Κέντρου Κοινότητας και την κοινωνική στήριξη που προσφέρεται στους Ρομά των Σοφάδων: *«Καθημερινά, δεχόμαστε πλήθος αιτημάτων που αφορούν διαμεσολάβηση σε κοινωνικές υπηρεσίες, αιτήματα για επιδόματα αναπηρικά, για το εισόδημα αλληλεγγύης. Διαμεσολαβούμε για θέματα σχολικής φοίτησης και γενικά κάνουμε παραπομπή... ο ρόλος ο δικός μας είναι να δεχόμαστε ένα αίτημα, να προσπαθούμε να το διεκπεραιώσουμε, να διαμεσολαβήσουμε με την κατάλληλη υπηρεσία και να κάνουμε παραπομπή στην υπηρεσία για να διαχειριστεί το αίτημα.....Τα αιτήματα που μας έρχονται, διεκπεραιώνονται σε σύντομο χρονικό διάστημα. Θεωρώ ότι κάνουμε ένα σημαντικό έργο. Θεωρώ ότι θα ήταν καλύτερο να ήταν κι άλλες ειδικότητες. Είμαστε τρία άτομα αυτή τη στιγμή και ο διαμεσολαβητής, τέσσερα άτομα στο παράρτημα Ρομά. Μας λείπει ειδικότητα σχετική με εκπαίδευση, καλό θα ήταν, γιατί υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός παιδιών. Καλύπτουμε κάποιες ανάγκες, αλλά είναι τόσο μεγάλες οι ανάγκες του πληθυσμού που κάνουμε ό,τι μπορούμε, ειλικρινά».*

Στους εν λόγω οικισμούς έχουν προσφερθεί υπηρεσίες και από την Αναπτυξιακή Καρδίτσας, (ΑΝ.ΚΑ. Α.Ε) η οποία είναι αναπτυξιακή εταιρεία της αυτοδιοίκησης που είχε δραστηριοποιηθεί, ιδιαίτερα ενεργά και στα κοινωνικά ζητήματα. Κατά το παρελθόν, η ΑΝΚΑ είχε υλοποιήσει αρκετά προγράμματα και δράσεις που χαρακτηρίζονταν από την κοινωνική τους καινοτομία, ενώ την τρέχουσα περίοδο ασχολείται με θέματα προώθησης της απασχόλησης μελών ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Επίσης, στην περιοχή διερεύνησης, γίνονται αξιόλογες προσπάθειες για την παροχή διάφορων υπηρεσιών στους Ρομά, μέσω δράσεων που αναπτύσσονται από συλλογικούς φορείς, όπως η οργάνωση «Ρομά χωρίς σύνορα» και από άλλους πολιτιστικούς συλλόγους.

Επιπλέον υλοποιείται, επί σειρά ετών, πρόγραμμα στήριξης της εκπαίδευσης των Ρομά, από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, με διάφορες καινοτόμες δράσεις και ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα. Να σημειωθεί ότι εκ μέρους του Πανεπιστημίου έχουν αναπτυχθεί δράσεις συνεργασίας με την αστυνομία, στο πλαίσιο πολυμερών δικτυώσεων και συνεργασιών.

Κατά τη συζήτηση προέκυψε έντονη διάσταση απόψεων μεταξύ του υπευθύνου του προγράμματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και του αρμόδιου Αντιδημάρχου, αλλά και του διαμεσολαβητή, αναφορικά με την έλλειψη συνεργασίας, εκ μέρους του δήμου, για την διευκόλυνση της υλοποίησης των εκπαιδευτικών δράσεων και τη στήριξη της φοίτησης των μαθητών Ρομά, αφού δεν παρέχονται, όπως αναφέρθηκε, από το δήμο οι αναγκαίοι χώροι για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών δράσεων. Η διαφορετική προσέγγιση του θέματος, που φαίνεται να οδήγησε σε προσωρινό αδιέξοδο, είναι αναγκαίο να διευθετηθεί με τη διάθεση των απαιτούμενων χώρων εκ μέρους του δήμου, με την ευθύνη, εκ μέρους του Πανεπιστημίου, για την κάλυψη των απαιτούμενων εξόδων και την επιστροφή τους στην ίδια κατάσταση που παραλήφθηκαν, πριν τη χρήση.

Τέλος, από την πλευρά των κοινωνικών υπηρεσιών της Περιφέρειας, μεταξύ άλλων, προσφέρονται και υπηρεσίες αναφορικά με υιοθεσίες και αναδοχές Ρομά, κάτι που απαντάται, ως φαινόμενο, σε αρκετές περιπτώσεις, σε περιοχές όπου είναι εγκατεστημένος ο πληθυσμός αναφοράς. Το παρόν, αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα που χρήζει διαμεσολάβηση για τη νομιμοποίηση συγγενικών αναδοχών και υιοθεσιών, την υποβοήθηση της διαχείρισης ενός εσωτερικού κοινοτικού συστήματος αλληλεγγύης και τη δημιουργία ενός διευκολυντικού πλαισίου, σε περιπτώσεις που απαιτείται να γίνει κάποια υιοθεσία ή αναδοχή στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, με ταυτόχρονη διεύρυνση εξωστρεφών κοινωνικών σχέσεων.

Όσον αφορά τις σχέσεις των κοινωνικών ομάδων της τοπικής κοινότητας, αναφέρθηκε ότι, παρότι υπάρχουν ιδιαίτερα ανεπτυγμένες εμπορικές σχέσεις, υφίστανται και αρκετές επιφυλάξεις, που εκφράζονται υπό τη μορφή προκαταλήψεων εις βάρος των Ρομά, οι οποίες μάλιστα διευρύνονται σε σχέση με το παρελθόν. Από τον διαμεσολαβητή Ρομά αναφέρθηκε χαρακτηριστικά: *«Παλιότερα ο ντόπιος άνοιγε το σπίτι του και σε έβαζε μέσα. Τώρα δεν μπορεί να σου ανοίξει το σπίτι του, γιατί με το που θα μπεις στο σπίτι κάτι θα δει.. και θα αρχίζει να νομίζει ότι αρπάζεις και ....»* . Ένας από τους συμμετέχοντες αστυνομικούς αναφέρθηκε στις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ Ρομά και μη Ρομά, οι οποίες σε κάποιο βαθμό φαίνεται να έχουν υποχωρήσει: *«Προ covid θα βλέπατε μέσα πολλούς τσιγγάνους να κάνουν παρέα με ανθρώπους που δεν είναι τσιγγάνοι και το αντίθετο, φυσικά. Αλλά, όταν κάποιος είναι θύμα κλοπής, πάρα πολλές φορές οι κλοπές είναι από τσιγγάνους είναι κάτι που είναι πολύ πιο εύκολο να τον κάνει ρατσιστή, γιατί η κλοπή... είμαι παθών και ξέρω ότι είναι πολύ άσχημο... την Πέμπτη το βράδυ να έχεις κάτι και την Παρασκευή το πρωί να λείπει. Οπότε αυτό δημιούργησε ένα αίσθημα ρατσισμού, όπως είπαμε πριν. Πολλές φορές δικαιολογημένο, πολλές φορές όχι...»*. Σε κάθε περίπτωση φαίνεται ότι το θέμα των σχέσεων μεταξύ των διαφορετικών ομάδων συχνά δοκιμάζεται.

Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες είναι πραγματικά δυσχερείς, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις, κυρίως στον παλαιό οικισμό, άθλιες. Ορισμένα θέματα, σχετικά με αυτές τις συνθήκες διαβίωσης στην περιοχή, έχουν φτάσει να απασχολήσουν και το Συμβούλιο της Ευρώπης, όπως και διάφορες ανεξάρτητες Αρχές. Σύμφωνα, δε, με διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι υπάρχουν πολλά προβλήματα σε επίπεδο υποδομών στον παλαιό οικισμό, ελλείψεις ασφαλτοστρώσεων σε ένα μέρος του οικισμού, με αρκετούς κατοίκους να αδυνατούν να υδροδοτηθούν και να ηλεκτροδοτηθούν νόμιμα, με πολλές ελλείψεις σε βασικές οικιακές υποδομές, με μεγάλο ποσοστό αναλφαβητισμού, προβλήματα υγείας, απασχόλησης και εκπαίδευσης με ένα σχολείο στον οικισμό το οποίο λειτουργεί αποκλειστικά για Ρομά, από τα μοναδικά, πλέον στη χώρα, επιτείνοντας, περαιτέρω, το φαινόμενο του κοινωνικού διαχωρισμού.

Για το θέμα της ασφάλειας, αναφέρθηκε, από την πλευρά της Αστυνομίας, ότι δεν υπάρχει σοβαρή παραβατικότητα των Ρομά της περιοχής. Συναντάται, κυρίως, παραβατικότητα που σχετίζεται με κλοπές και με αρπαγές, το οποίο συχνά είναι και «εθιμική συμπεριφορά» (αναφορά σε πρόωρους γάμους). Σημειώθηκε ότι υπάρχει αρκετά καλή σχέση μεταξύ της αστυνομίας και του δήμου και ότι έχει ενισχυθεί η δύναμη της Αστυνομίας τα τελευταία χρόνια. Σημειώθηκε ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας και των περιοριστικών μέτρων για την αποφυγή της διασποράς τους COVID-19, υπήρξαν, σε ορισμένες περιπτώσεις, -κατά τον εκπρόσωπο της δημοτικής αρχής- κάποιες υπερβολές εκ μέρους της αστυνομίας, αναφορικά με την αυστηρότητα των ελέγχων της κίνησης των Ρομά, ισχυρισμός ο οποίος δεν έγινε αποδεκτός από τους εκπροσώπους της αστυνομίας στη συζήτηση.

4.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας

Όπως προαναφέρθηκε, ο πληθυσμός των Ρομά των Σοφάδων, είναι ένας από τους μεγαλύτερους πληθυσμούς σε επίπεδο επικράτειας, καθώς με πάνω από 2.500 άτομα αναλογεί στο 2/3 του συνολικού πληθυσμού της πόλης των Σοφάδων. Τα επαγγέλματα των Ρομά σχετίζονται ως επί το πλείστο με τον αγροτικό τομέα, όπου εργάζονται ως αγρεργάτες και συλλέκτες αγριόχορτων, διακινώντας σημαντικότατο μέρος της εγχώριας παραγωγής σε αυτόν τον τομέα. Επίσης, υπάρχει ένα σημαντικό δίκτυο πλανόδιου εμπορίου φρούτων και λαχανικών το οποίο εξυπηρετεί στοχευμένα συγκεκριμένες περιοχές, όπως ο ορεινός όγκος του Νομού Τρικάλων (περιοχή Ασπροποτάμου) και πεδινές περιοχές με ελλιπή πρόσβαση, καλύπτοντας, έτσι, βασικές ανάγκες της ευρύτερης περιοχής.

Για την κατάσταση της υγείας των Ρομά αναφέρεται ότι ο πληθυσμός αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας (αν και υπάρχουν σε κοντινή απόσταση οργανωμένες υποδομές υγείας - Κέντρο υγείας), με ιδιαίτερα διαδεδομένη τη χρήση ψυχοφαρμάκων, αλλά και υψηλό ποσοστό αλκοολισμού. Επίσης, σημειώνονται πολλά προβλήματα που συνδέονται με το ζήτημα του οικογενειακού προγραμματισμού, των προγεννητικών ελέγχων και γενικότερα της προληπτικής υγείας. Το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας δεν αναδείχθηκε ιδιαίτερα, παρότι υπάρχουν αρκετές ενδείξεις ότι υφίσταται, αλλά φαίνεται να υπόκειται σε διαδικασίες ενός ιδιότυπου κοινωνικού ελέγχου και σχέσεων κυριαρχίας στην ομάδα.

Αναφορικά με τον βαθμό ενσωμάτωσης των Ρομά της περιοχής, σε σύγκριση με άλλες περιοχές, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι σχετικά υψηλός, παρά τις έντονες προκαταλήψεις και τα κυρίαρχα στερεότυπα. Λόγω του μεγέθους της πόλης των Σοφάδων, ο πληθυσμός αναφοράς κινείται σε όλη σχεδόν τη χωρική ενότητα, έχοντας, σχεδόν πλήρως πρόσβαση στους δημόσιους χώρους. Υπήρξαν διαχρονικά και συνεχίζουν να υπάρχουν σχέσεις σε πολλά επίπεδα μεταξύ διαφορετικών κοινοτήτων. Οι Ρομά συμμετείχαν σε πολλές εργασίες, κυρίως αγροτικές, έχοντας αναπτύξει και δικές τους παραγωγικές δραστηριότητες, ενώ έχουν αναπτύξει, επίσης, αρκετές εμπορικές δραστηριότητες. Παρόλα αυτά, ο βαθμός αποδοχής τους από τις άλλες κοινωνικές ομάδες παραμένει χαμηλός. Αυτό αποτυπώνεται, ενδεικτικά, στις διαδικασίες κοινωνικού διαχωρισμού ως προς διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες με χαρακτηριστική αναφορά σε αυτή της αναψυχής.

Οι Ρομά επιδιώκουν τη συμμετοχή τους στην τοπική διακυβέρνηση, έχοντας, μάλιστα και εκπρόσωπο της κοινότητάς τους, εκλεγμένο στην αυτοδιοίκηση Α' βαθμού, στη θέση του Αντιδημάρχου, του οποίου

δυστυχώς η θητεία έληξε πρόωρα, λόγω παραίτησης. Σε κάθε περίπτωση, αυτή η περιορισμένη συμμετοχή υπολείπεται, κατά πολύ, της εκπροσώπησης μιας πληθυσμιακής πλειοψηφίας στην περιοχή, όπως είναι οι Ρομά των Σοφάδων.

Στην περιοχή διερεύνησης υπάρχει σημαντική δραστηριοποίηση συλλογικών φορέων, με χαρακτηριστική την περίπτωση της οργάνωσης «Ρομά χωρίς σύνορα», η οποία έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την προώθηση της απασχόλησης μελών του πληθυσμού αναφοράς, καθαρισμούς της περιοχής, κατασκηνωτικά προγράμματα κ.α. Παρόλα αυτά, τόσο ο συγκεκριμένος φορέας, όσο και άλλοι πολιτιστικοί σύλλογοι, φαίνεται να αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη από την Αυτοδιοίκηση και από στελέχη διαμεσολάβησης. Το μοναδικό σωματείο, το οποίο φαίνεται να έχει πλήρη αποδοχή από τους Ρομά, είναι το αθλητικό ποδοσφαιρικό σωματείο «οι Μαυραετοί».

Το έργο των τοπικών των προνοιακών δομών, μπορεί να θεωρηθεί ιδιαίτερα σημαντικό και από όλα τα στοιχεία προκύπτει ότι υπάρχει μια πολύ καλή συνεργασία μεταξύ των Ρομά και των υπαλλήλων των δημόσιων Υπηρεσιών. Σύμφωνα και με την υπεύθυνη του Παραρτήματος Ρομά, υπάρχουν ανάγκες για ενίσχυση των υπηρεσιών με ανθρώπινο δυναμικό, γεγονός που θα επιτρέψει την ποιοτική βελτίωση αυτών, καθόσον, με τα σημερινά δεδομένα, υπάρχει μεγάλος φόρτος από τη «γραφειοκρατία των παροχών», η οποία λειτουργεί σε βάρος της συμβουλευτικής και της κοινωνικής διαμεσολάβησης.

Ο διαμεσολαβητής Ρομά που υπάρχει στην περιοχή, επιτελεί έναν κομβικό ρόλο στην αποτελεσματική διασύνδεση των υπηρεσιών με την κοινότητα.

Οι σχέσεις με την αστυνομία δείχνουν να είναι σε γενικές γραμμές καλές, σύμφωνα και με όσα αναφέρθηκαν από τους εκπροσώπους της Αστυνομίας, αλλά και από τον διαμεσολαβητή, ο οποίος σε κάποια στιγμή της συζήτησης ανέφερε: «Εγώ πάντως για την αστυνομία έχω να πω τα καλύτερα».

4.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας

Η αστυνομία της περιοχής φαίνεται να έχει τη διάθεση συνεργασίας και συνεννόησης με την κοινότητα των Ρομά. Αυτό, όμως, απαιτεί την ίδια διάθεση και από την πλευρά των Ρομά, όπως επισημάνθηκε από τους συμμετέχοντες αστυνομικούς. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή ενός συμμετέχοντα στη συζήτηση, αστυνομικού: «Προσωπικά έχω πολύ καλές σχέσεις, έχω διαπροσωπικές σχέσεις, όπως είπα. Θα με σταματήσουν μέσα θα μου δείξουν ένα έγγραφο που τους ήρθε, μία κλήση από το δήμο Τρικάλων που τους ήρθε πριν από 10 χρόνια... «τι να κάνω, να την πληρώσω;» και τα λοιπά .... Αλλά υπόκειται στην προσωπικότητα και τον χαρακτήρα του καθενός. Οι ρόλοι είναι διακριτοί. Είναι ο αστυνομικός που κατά βάση ελέγχει και ο ελεγχόμενος... Υπάρχουν παραβατικές συμπεριφορές. Υπάρχουν φιλικές συμπεριφορές. Υπάρχουν άνθρωποι που ζητάνε βοήθεια, υπάρχουν άνθρωποι που δεν θέλουν καμία βοήθεια και θέλουν να κάνουν κάτι διαφορετικό». Ο διαμεσολαβητής Ρομά, από την πλευρά του ανέφερε: «τον Σωτήρη [αναφερόμενος στον αστυνομικό] τον ξέρουν όλοι και έχει περάσει μέσα [...στον οικισμό] με τα καλύτερα λόγια και ξέρω και εγώ ότι τον έχουν στα κινητά όλα τα παιδιά. Ότι και να γίνει το πρώτο άτομο που παίρνουν είναι τον Σωτήρη και έπειτα προχωρούν στους υπόλοιπους. Λοιπόν, αυτό που βλέπω είναι ότι η αστυνομία είχε 4 άτομα που προσπαθούσαν να κάνουν ό,τι γίνεται καλύτερο για τον οικισμό».

Με βάση τις πληροφορίες που ανταλλάχθηκαν, κατά τη διαβούλευση, μπορεί να αναφερθεί ότι οι σχέσεις των Ρομά με την αστυνομία είναι σχετικά καλές και το γεγονός αυτό αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για μια περαιτέρω θετική συνεργασία. Προς αυτή την κατεύθυνση αξιολογείται ως πολύ χρήσιμη η ειδική συνδρομή του εκάστοτε διαμεσολαβητή Ρομά ή και η πρόβλεψη ενός ειδικού διαμεσολαβητή, αποκλειστικά για τη βελτίωση της σχέσης των δύο μερών.

5. Τοπική διαβούλευση στο δήμο Τρικκαίων

Η τοπική διαβούλευση στο δήμο Τρικκαίων, υλοποιήθηκε στις 18 Μαρτίου 2021. Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς στη μετακίνηση και στη διενέργεια δράσεων με φυσική παρουσία, η ομαδική συζήτηση διενεργήθηκε ηλεκτρονικά, με τη χρήση του προγράμματος Microsoft Teams, με τη συμμετοχή έντεκα ατόμων με τις εξής ιδιότητες: Αρμόδιος Αντιδήμαρχος δήμου Τρικκαίων, Προϊσταμένη της Κοινωνικής Υπηρεσίας του δήμου Τρικκαίων, υπεύθυνος Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας δήμου Τρικκαίων, η ψυχολόγος του Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας δήμου Τρικκαίων, δύο Αστυνομικοί τοπικών Α.Τ., υπεύθυνη της Δ/σης Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Θεσσαλίας για θέματα Ρομά, δύο εκπρόσωποι συλλόγων Ρομά της περιοχής του Πύργου και δύο στελέχη του Κέντρου Συμβουλευτικής Υποστήριξης Γυναικών Θυμάτων Βίας, του Δήμου Τρικκαίων. Η συζήτηση συντονίστηκε από τον Νίκο Πουτσιάκα, ερευνητή, μέλος της ερευνητικής ομάδας του έργου. Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζονται τα σημαντικότερα αποτελέσματα της ανάλυσης της τοπικής διαβούλευσης.

5.1. Εισαγωγική συζήτηση και περιγραφή της περιοχής παρέμβασης

Κατά την εισαγωγική συζήτηση, ο συντονιστής παρουσίασε το έργο και τους στόχους του, αλλά και τους στόχους της συγκεκριμένης ερευνητικής δράσης. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της εισαγωγής, οι συμμετέχοντες παρουσίασαν τον εαυτό τους, ενώ η ομάδα στο σύνολό της εξοικειώθηκε με τη χρήση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας για την εξ αποστάσεως συζήτηση.

Στον δήμο Τρικκαίων κατοικεί ένας σημαντικός αριθμός Ρομά. Πιο συγκεκριμένα οι κύριες, αν όχι αποκλειστικές, περιοχές που κατοικούν Ρομά είναι το Κηπάκι, ο Πύργος και οι Άγιοι Απόστολοι – Ρόγγια (Καλαμάκι), όλοι πλησίον της πόλης των Τρικάλων. Αποτελούν ένα μη αμελητέο κομμάτι της κοινωνίας, της πόλης και της κοινωνικής και οικονομικής της καθημερινότητας. Στην περιοχή διακρίνονται δυο ομάδες Ρομά: η μια, η οποία μιλάει τη Ρομανί (τσιπ) και η οποία αυτοπροσδιορίζεται ως Ρομά και η άλλη, που μιλάει τα Ρουντάρικα, (πρόκειται για ρουμανόφωνους με ενσωματωμένα και διάφορα άλλα γλωσσικά στοιχεία), οι οποίοι συχνά αυτοαποκαλούνται ρουμανόβλαχοι.

Η περιοχή του Κηπακίου, σύμφωνα με την μελέτη του δήμου Τρικκαίων, (Σχέδιο δράσης για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στο δήμο Τρικκαίων, 10-2017) χαρακτηρίζεται από άσχημες συνθήκες διαβίωσης των Ρομά, λόγω μη ολοκλήρωσης του αποχετευτικού δικτύου, φθορών στους λυόμενους οικίσκους, συνωστισμού πολλών οικογενειών σε μικρό χώρο και έλλειψη ηλεκτρικού ρεύματος. Σε γενικές γραμμές, όλες οι περιοχές κατοικίας των Ρομά στον δήμο χαρακτηρίζονται από μια υστέρηση συγκριτικά με τις υπόλοιπες, ιδιαίτερα στο σκέλος των υποδομών.

Η κατάσταση στις περιοχές αυτές είναι αρκετά διαφοροποιημένη, με τις συνθήκες στους τόπους κατοικίας των ρουμανόφωνων, σαφώς, να υπερτερούν. Τα στεγαστικά δάνεια έχουν αλλάξει λίγο την εικόνα των οικισμών κυρίως λόγω αγοράς οικοπέδων και κατασκευής σπιτιών (χωρίς να εκλείπουν οι λάθος επιλογές αφού, όπως δηλώνεται, στην τοποθεσία Ρόγγια κατασκευάστηκαν οικίες Ρομά, χωρίς ουσιαστικά να μένει κανείς, λόγω αδυναμίας εξασφάλισης βασικών υποδομών και σύνδεσης με τον υπόλοιπο ιστό της πόλης και των γειτονικών χωριών).

Από τον δήμο Τρικκαίων προσφέρεται ένα πλήθος υπηρεσιών στους Ρομά, κυρίως μέσω του Παραρτήματος του Κέντρου Κοινότητας, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη σχετική ΚΥΑ Δ23/ΟΙΚ. 14435/1135/29.03.2016 (ΦΕΚ Β'854/30-3-2016) Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) «Καθορισμός ελάχιστων προδιαγραφών λειτουργίας των Κέντρων Κοινότητας». Το Παράρτημα Ρομά είναι στελεχωμένο από τέσσερα άτομα. Οι υπηρεσίες αφορούν, σχεδόν το σύνολο των θεμάτων που απασχολούν τον πληθυσμό αναφοράς και σε συνεργασία με την αντίστοιχη αρμόδια Διεύθυνση έχει αναπτυχθεί μια ολιστική προσέγγιση προς όφελος τους.

Η υπεύθυνη της αρμόδιας Διεύθυνσης, η οποία εποπτεύει και το Κέντρο Κοινότητας στον δήμο Τρικκαίων, πριν αναλάβει καθήκοντα στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής, είχε την ευθύνη της εκπόνησης Ολοκληρωμένου Σχεδίου, το οποίο περιγράφει ως εξής: «στο τμήμα προγραμματισμού και ανάπτυξης, ήμουν υπεύθυνη εκπόνησης και συντονίστρια ενός τοπικού σχεδίου δράσης για τους Ρομά το οποίο καταθέσαμε και αν δεν είμαστε πρώτοι, είμαστε από τους πρώτους που χρηματοδοτηθήκαμε με 1.305.000 ευρώ για έργα υποδομής στις κοινότητες των Ρομά που τώρα υλοποιούνται. Πραγματοποιήσαμε διαβουλεύσεις με τους εκπροσώπους τότε των τοπικών οικισμών των Ρομά και για αυτό βγήκε κάτι καλό από αυτή την προσπάθεια».

Αναφορικά με τις σχέσεις των κοινωνικών ομάδων της τοπικής κοινότητας με τις κοινότητες των Ρομά, η γενική αίσθηση είναι ότι είναι ιδιαίτερα καλές. Υπήρξαν αναφορές που έκαναν λόγο για αγαστές σχέσεις, κυρίως στον Πύργο, χωρίς να λείπουν οι προκαταλήψεις, οι οποίες όμως φαίνεται να αμβλύνονται με την πάροδο του χρόνου. Από τον εκπρόσωπο του συλλόγου Πύργου αναφέρθηκε: «Θα ήθελα λίγο να αναφερθώ στις σχέσεις καλής γειτονίας που έχουν όπως το προαναφέρατε προηγουμένως οι Ρομά με τους μη Ρομά. Ο Πύργος έτσι όπως είναι αυτή τη στιγμή πολεοδομικά θα το έλεγα, είμαστε μέσα στους μη Ρομά. Οι σχέσεις, πιστεύω, είναι οι καλύτερες που θα μπορούσαν να υπάρχουν». Το σύνολο των συμμετεχόντων επιβεβαίωσε σε γενικές γραμμές τις παραπάνω διαπιστώσεις.

Οι οικονομικο-κοινωνικές συνθήκες για τους Ρομά, όπως προαναφέρθηκε, δεν μπορούν, επ' ουδενί, να κριθούν ως ικανοποιητικές και από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν κατά καιρούς, προκύπτει ότι στην περιοχή υπάρχουν σημάδια γκετοποίησης, με τους κατοίκους της πόλης και των παρακείμενων χωριών να έχουν εκφράσει αρκετές φορές τη δυσαρέσκειά τους για τους όμορους οικισμούς Ρομά. Η πλειοψηφία των μελών των ομάδων αναφοράς ασχολείται με το πλανόδιο εμπόριο στην ανεπίσημη αγορά εργασίας. Ορισμένοι έχουν εμπορικές επιχειρήσεις, ενώ ένας μικρός αριθμός αυτών απασχολούνται ως ανειδίκευτοι εργάτες σε εξαρτημένη εργασία, περιστασιακή ή εποχική. Η ύπαρξη στερεότυπων και προκαταλήψεων στην ευρύτερη κοινωνία εκτιμάται ότι αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες αποκλεισμού των Ρομά από την αγορά εργασίας. Ο αναλφαριθμητισμός τους υπολογίζεται γύρω στο 50%-80%, ενώ η ανεργία τους αποτελεί κυρίαρχο πρόβλημα. Επιπλέον, η έλλειψη πληροφόρησης γύρω από θέματα σχετικά με τα δικαιώματά τους, τους στερεί την ευκαιρία διεύρυνσης των επιλογών τους.

Η ασφάλεια σε επίπεδο δήμου γενικά κρίνεται ως ιδιαίτερα καλή. Αναφορικά με τους Ρομά, τα συνήθη ζητήματα αφορούν τις παραβιάσεις του ΚΟΚ και το παρεμπόριο, ενώ δεν παρατηρούνται περιπτώσεις εγκληματικότητας βαριάς μορφής. Σύμφωνα με την Αστυνομία, όταν αυτό συμβαίνει σχετίζεται με περιφερόμενες παραβατικές ομάδες, οι οποίες έρχονται από άλλες περιοχές. Από τον υπεύθυνο της Αστυνομίας αναφέρθηκε: «Δεν υπάρχει εγκληματικότητα βαριάς μορφής.....υπάρχει σημαντικός βαθμός εξιχνιάσεων, δηλαδή, και στις κλοπές και σε ληστείες που έχουν μέσα τη χρήση βίας που είναι μονοψήφιος

αριθμός συνήθως ετήσια, δηλαδή, να είναι από μία έως τρεις με τέσσερις τον χρόνο, έτσι, πιο βαριάς μορφής αλλά έχουμε στις ληστείες πλήρη εξιχνίαση. Εξιχνιάζονται, είμαστε μέχρι τώρα σε πολύ καλή στατιστική απεικόνιση. Περαιτέρω τώρα έχουμε κάποιες άλλες παραβάσεις τροχονομικές και εκεί τώρα είναι οι συνθήκες ιδιαίτερες με την πανδημία και έχουν μειωθεί τα θανατηφόρα τροχαία ατυχήματα και γενικότερα μετά έχουμε μικροπαραβατικότητα, δηλαδή, διαταράξεις κοινής ησυχίας ...».

5.2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας

Τα κυριότερα δημογραφικά στοιχεία που αφορούν στους Ρομά της περιοχής, αποτυπώνονται, τόσο στη μελέτη της Περιφέρειας Θεσσαλίας «Περιφερειακής στρατηγικής για την ένταξη των Ρομά στη Θεσσαλία», όσο και σε σχετική μελέτη του δήμου Τρικκαίων. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία, προκύπτει ότι μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού των Ρομά της περιοχής ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 0–18 ετών. Υψηλό ποσοστό του ενήλικου πληθυσμού είναι αναλφάβητοι, άνεργοι και ανασφάλιστοι. Όσον αφορά την εμβολιαστική κάλυψη του πληθυσμού, η ποσοστιαία αναλογία των επιβεβαιωμένων εμβολιασμών δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί, καθώς ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού είτε δεν έχει στην κατοχή του βιβλιάρια υγείας, είτε τα έχει απωλέσει. Όσον αφορά το Κηπάκι, τα κυριότερα προβλήματα των Ρομά είναι η έλλειψη νόμιμης ηλεκτροδότησης σε πολλά σπίτια του οικισμού, η έλλειψη εργασίας, ο αναλφαβητισμός και η αδυναμία ασφαλιστικής κάλυψης. Όσον αφορά τον Πύργο, επίσης, σημαντικός αριθμός Ρομά είναι αναλφάβητοι, ένα πολύ μικρό ποσοστό είναι απόφοιτοι Γυμνασίου και Λυκείου, με ενθαρρυντικές τάσεις βελτίωσης του εκπαιδευτικού επιπέδου, ενώ η πλειοψηφία των Ρομά είναι άνεργοι. Στα Ρόγγια, όπου έγινε χρήση στεγαστικών δανείων από Ρομά, λίγες από τις οικίες κατοικούνται. Στον οικισμό υπάρχουν προβλήματα με το δίκτυο υδροδότησης και αποχέτευσης. Η σωματική και ψυχική υγεία του πληθυσμού είναι επιβαρυνμένη, ενώ υπάρχουν ζητήματα ενδοοικογενειακής βίας, όπως αναφέρθηκε και από την ψυχολόγο του Παραρτήματος Ρομά, παρότι αυτά εντάσσονται σε ένα ιδιότυπο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο που ενίοτε τα καθιστά αφανή.

Ο βαθμός ενσωμάτωσης των Ρομά στην τοπική κοινωνία δείχνει να είναι αρκετά ικανοποιητικός, ειδικά για την περιοχή του Πύργου. Κατ' επανάληψη αναφέρθηκε στη συζήτηση ότι πρόκειται για μια συνοικία η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό ένταξης. Αυτό φαίνεται να ισχύει λιγότερο στο Κηπάκι, ενώ αξίζει να υπογραμμιστεί ότι στο δήμο Τρικκαίων, σε σύγκριση με όλες τις άλλες περιοχές παρέμβασης της συγκεκριμένης έρευνας, το επίπεδο κοινωνικής ένταξης των Ρομά εμφανίζεται, σαφώς καλύτερο.

Αρκετοί σύλλογοι δραστηριοποιούνται στην περιοχή, οι οποίοι έχουν συνεχή επαφή με τους εκπροσώπους της Αυτοδιοίκησης και συχνά διαμεσολαβούν για την εξεύρεση λύσεων στα διάφορα προβλήματα που, κατά καιρούς, προκύπτουν εντός και εκτός κοινότητας. Όσον αφορά τις υπηρεσίες που προσφέρονται από διάφορες κοινωνικές δομές του δήμου στους Ρομά, αυτές είναι σημαντικές και αφορούν στο σύνολο των αναγκών του πληθυσμού αναφοράς.

Για το θέμα του διαμεσολαβητή Ρομά του Παραρτήματος, που συνιστά βασικό κρίκο για την αποτελεσματική διασύνδεση των δημοτικών - κοινωνικών υπηρεσιών με τον πληθυσμό αναφοράς, αναφέρεται το οδυνηρό χτύπημα που δέχτηκε η κοινότητα, εξαιτίας της πανδημίας, με την απώλεια του διαμεσολαβητή Ηλία Φουντούνα, ενός αγαπητού και άξιου διαμεσολαβητή που ασκούσε το ρόλο του με μεγάλη αποτελεσματικότητα. Την τρέχουσα περίοδο, το Παράρτημα Ρομά λειτουργεί χωρίς διαμεσολαβητή.

Οι σχέσεις με την αστυνομία εμφανίζονται αρκετά καλές, σύμφωνα και με όσα αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες, στη συζήτηση, αστυνομικούς, αλλά και από τους εκπροσώπους των συλλόγων.

5.3. Ο ρόλος της Αστυνομίας

Αναφορικά με τον ρόλο της αστυνομίας και τις δυνατότητές της να συμβάλει στη βελτίωση της ζωής των μελών των κοινοτήτων Ρομά σε τοπικό επίπεδο, πρέπει να αναφερθεί ότι μόνο μέσω ενός προληπτικού και διαμεσολαβητικού περιεχομένου ρόλου, μπορεί να καταστεί εφικτό, ενεργοποιώντας μια σειρά στοχευμένων παρεμβάσεων και θεσπίζοντας μια διαρκή σχέση συνεργασίας με τον πληθυσμό αναφοράς και όλους τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους φορείς. Η συμμετοχική αντίληψη είναι, προφανώς, καθοριστική για την επίτευξη στόχων στο πλαίσιο μιας τέτοιας προσέγγισης. Από τη συζήτηση προέκυψε ότι υπάρχουν αρκετές δυνατότητες να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, καθώς υπάρχει και η διάθεση και βούληση από όλους τους εκπροσώπους των συμμετεχόντων φορέων.

Από όλες τις πλευρές διαφάνηκε να υπάρχει θετική διάθεση. Ο υπεύθυνος της Αστυνομίας ανέφερε: «Εμείς προσπαθούμε να ασκούμε μια ανθρωποκεντρική διοίκηση, θα λέγαμε και μια αντεγκληματική πολιτική πρόληψης, κατά βάση η δουλειά μας είναι αυτή. Εμείς δεν θέλουμε κατασταλτική δράση, αν και στην επικαιρότητα είναι αυτά τα θέματα, εμείς θέλουμε να κοιτάμε όλους τους πολίτες των Τρικάλων στα μάτια, να είμαστε δίκαιοι και να συμπεριφερόμαστε ισότιμα. Σίγουρα θα υπάρχουν και κάποιες περιπτώσεις που ενδεχομένως να χρήζουν διόρθωσης, για αυτό υπάρχουν, εγώ προσωπικά είμαι και στο γραφείο αντιμετώπισης ρατσιστικής βίας, δεν έχουμε κανένα περιστατικό με την κοινότητα των Ρομά και τώρα πριν με συγκίνηση έβλεπα μου είχε στείλει ένα email ο Φουντούνας, ο συγχωρεμένος, που ζητούσε κάποια στοιχεία για τον πληθυσμό και πράγματι ήταν μια απώλεια, όσον αφορά, ειδικά, την κοινότητα του Κηπακίου με τους εξαιρετικούς εδώ κυρίους, κ. Τσάτσο... πάλι με αυτά τα θέματα εμείς τους ρωτάμε πάντα «υπάρχει κάποιο περιστατικό, είτε από αστυνομικό, είτε από κάποιο άλλο όργανο που χρήζει διερεύνησης; και είναι πολύ βαριές οι κυρώσεις, έτσι, και η αστυνομία έχει αποδείξει ότι έχει τους μηχανισμούς που μπορεί να ελέγξει κάποια συμπεριφορά που δεν είναι σωστή. Και πάντα έτσι να λειτουργούμε με ενσυναίσθηση που είναι ό,τι πιο σημαντικό όταν έχουμε να κάνουμε με ανθρώπους, γιατί και εμείς πολλές φορές είμαστε εφαρμοστές του νόμου, αλλά και ο νόμος είναι ένα ξερό, ένα στεγνό πλαίσιο, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τον ανθρώπινο παράγοντα. Αυτά...».

Από την πλευρά ενός εκ των εκπροσώπων των κοινοτήτων Ρομά σημειώθηκε: «Να αναφερθώ λίγο στο κομμάτι της διαμεσολάβησης. Είναι ένα μεγάλο κομμάτι, ένα μεγάλο αγκάθι όπου αυτό μας λείπει πάρα πολύ. Βέβαια, γνωρίζει και η κα Αντιδήμαρχος, γνωρίζουν όλοι οι τοπικοί φορείς, το πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε, έπειτα το έχουμε θίξει και στον ίδιο τον Δήμαρχο, δηλαδή θα μπορούσαμε να έχουμε έναν καλό διάυλο επικοινωνίας με όλους τους τοπικούς φορείς και μη. Δηλαδή, τι λέω ως προς αυτό το κομμάτι; Ότι θα μπορούσαν να υπάρχουν διαμεσολαβητές, όπως υπάρχουν σε όλη την Ευρώπη σε ευπαθείς ομάδες, ας αναφερθώ, έστω πιο λαϊκά, για να γίνει κατανοητό, που υπάρχουν διαμεσολαβητές υγείας, υπάρχουν διαμεσολαβητές παιδείας, υπάρχουν διαμεσολαβητές όπου μπορούν να συνεννοηθούν με το κομμάτι της αστυνομίας, των δικαστικών αρχών, υπάρχει αυτός ο τρόπος διαμεσολάβησης, αλλά πρέπει η Πολιτεία να θεσπίσει και να νομοθετήσει ανθρώπους πάνω σε αυτό. Έχουμε ανάγκη από διαμεσολαβητές...»

Σε κάθε περίπτωση, αναδείχθηκε ότι υπάρχει ωριμότητα στον δήμο Τρικκαίων για την ανάπτυξη δράσεων διαμεσολάβησης και επικοινωνίας, όπως εκφράστηκε και η βούληση της δημοτικής Αρχής, από την αρμόδια Αντιδήμαρχο. Το ιδιαίτερα ικανοποιητικό επίπεδο των δημοτικών και άλλων υπηρεσιών, η θετική στάση της Αστυνομίας, καθώς και η διάθεση, εκ μέρους των εκπροσώπων των Ρομά, αποτελούν εγγυήσεις για την επιτυχή έκβαση μιας προσπάθειας τόνωσης και διευκόλυνσης της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας των διαφόρων μερών.

Συμπεράσματα

Οι συζητήσεις που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο των τοπικών διαβουλεύσεων ήταν διαφωτιστικές για την επικρατούσα κατάσταση στις περιοχές παρέμβασης, αναφορικά με τις σχέσεις μεταξύ κοινοτήτων Ρομά και των τοπικών κοινωνιών. Ταυτόχρονα, τροφοδότησαν την ερευνητική ομάδα με χρήσιμες πληροφορίες, αναφορικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες σε τοπικό επίπεδο, τις αναληφθείσες πρωτοβουλίες της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και τις παρεμβάσεις των φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών. Επισημαίνεται από το σύνολο των διαβουλεύσεων, η απουσία ενιαίων πολιτικών και ολοκληρωμένων παρεμβάσεων που υιοθετούνται και εφαρμόζονται από τις τοπικές αρχές, επιβαρύνοντας ιδιαίτερα τις περιοχές με μεγάλες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά. Περαιτέρω, σε ορισμένες από τις τοπικές διαβουλεύσεις, προέκυψε ότι οι κοινότητες Ρομά βρίσκονται αντιμέτωπες με τη διαχείριση ζητημάτων που σχετίζονται με το βαθμό κοινωνικής ένταξης των μελών τους, του κοινωνικού τους αποκλεισμού και, ως απόρροια αυτού, της εμφάνισης αυξημένων δεικτών παραβατικότητας (χαρακτηριστικότερο παράδειγμα, η Δυτική Αττική). Τέλος, αναδείχθηκαν ιδιαίτερα θέματα που αφορούν στην επικοινωνία και συνεργασία των κοινοτήτων Ρομά με τις τοπικές αστυνομικές αρχές, σε μια προσπάθεια υιοθέτησης μεθόδων και εργαλείων που εντάσσονται στην κοινωνική διαμεσολάβηση, με σκοπό την προώθηση του προληπτικού ρόλου της Αστυνομίας.

Τα κυριότερα συμπεράσματα από τις τοπικές διαβουλεύσεις, αφορούν τα ακόλουθα:

- Δράσεις και πρωτοβουλίες της τοπικής αυτοδιοίκησης για την υποστήριξη των κοινοτήτων Ρομά: Σε όλες, σχεδόν, τις περιοχές παρέμβασης, οι συνθήκες διαβίωσης των Ρομά αξιολογούνται ως άσχημες, με κλιμάκωση ανά περιοχή, άλλοτε δυσμενέστερες (απουσία κατάλληλης στέγασης, έλλειψη βασικών παροχών και πρόσβαση σε ηλεκτρισμό και ύδρευση), άλλοτε ελαφρώς βελτιωμένες (ικανοποιητικές συνθήκες στέγασης). Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ρομά, δεν αφορούν μόνο τις συνθήκες διαβίωσης, αλλά και σε θέματα που συνδέονται με τη φτώχεια και την ανεργία, τον αναλφαβητισμό, τη σχολική διαρροή, την επιβάρυνση της ψυχικής και σωματικής τους υγείας και γενικότερα προβλήματα σε πτυχές της καθημερινής ζωής που συνδέονται με το χαμηλό βαθμό κοινωνικής τους ένταξης. Για τη διαχείριση μέρους των ζητημάτων που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες, παρέχονται υπηρεσίες και προγράμματα από τις τοπικές αρχές ή την Πολιτεία, με προεξέχουσα πρωτοβουλία αυτή της δημιουργίας Παραρτήματος Ρομά, εντός των υφιστάμενων Κέντρων Κοινότητας (Ηράκλειο, Κατερίνη, Τρίκαλα, Σοφάδες -Καρδίτσας). Αξίζει να σημειωθεί ότι στην περιοχή του Ασπροπύργου, στην οποία καταγράφεται υψηλή πληθυσμιακή συγκέντρωση Ρομά, επισημαίνονται προβλήματα κοινωνικής ειρηνικής συνύπαρξης και ασφάλειας, ενώ μέχρι σήμερα δεν έχει συσταθεί Παράρτημα Ρομά στο Κέντρο Κοινότητας και ως, εκ τούτου, δεν υπάρχει μόνιμος διαμεσολαβητής/τρια, ο/η οποίος/α θα μπορούσε να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στην αποτελεσματική διασύνδεση των υπηρεσιών με τον πληθυσμό αναφοράς. Το γεγονός αυτό, δυσχεραίνει το έργο των τοπικών υπηρεσιών και περιορίζει αριθμητικά, αλλά και ποιοτικά, τις παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους Ρομά.

Στις περιοχές παρέμβασης καταγράφονται, επίσης, προσπάθειες στήριξης της σχολικής φοίτησης των Ρομά, καθώς και προγράμματα: α. πολιτισμού και αθλητισμού (Ασπρόπυργος, Κατερίνη, Σοφάδες-Καρδίτσας, Τρίκαλα) με τελικούς ωφελούμενους τα μέλη των κοινοτήτων Ρομά, β. ένταξης στην μισθωτή εργασία (Ηράκλειο, Κατερίνη, Τρίκαλα).

- Σχέσεις κοινότητας με τους Ρομά κατοίκους: Από τις συζητήσεις προέκυψαν διάφορα θέματα που αφορούν στην παρεκκλίνουσα και παραβατική συμπεριφορά μικρών ομάδων Ρομά που δημιουργούν εντάσεις στην τοπική κοινωνία και προκαλούν ανασφάλεια στις περιοχές. Το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα έντονο στη Δυτική Αττική, εξαιτίας του μεγάλου και ανομοιογενούς πληθυσμού των Ρομά. Η παραβατικότητα των Ρομά, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, εκπορεύεται κυρίως από την αποτυχία κοινωνικής ένταξης τους και τη φτωχοποίηση του πληθυσμού. Προς αυτή την κατεύθυνση, λαμβάνονται πρωτοβουλίες, οι οποίες στην πλειοψηφία τους ταυτίζονται με επιδοματικές πολιτικές. Είναι ευδιάκριτη, από τις απόψεις των συμμετεχόντων στις διαβουλεύσεις, η απουσία ουσιαστικών επαφών μεταξύ μελών της τοπικής κοινωνίας και με των κοινοτήτων Ρομά. Μια σημαντική πρωτοβουλία που έχει αναπτυχθεί σε μερικές περιοχές (Ηράκλειο, Κατερίνη) αφορά στην ένταξη των Ρομά στην αγορά εργασίας, κυρίως μέσω δημοτικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση συμβασιούχων Ρομά σε υπηρεσίες του δήμου. Πρόκειται για ένα παράδειγμα καλής πρακτικής ενσωμάτωσης, το οποίο, σε κάθε περίπτωση, ενθαρρύνεται να αναπτυχθεί περαιτέρω.
- Σχέσεις Αστυνομίας με Ρομά και δυνατότητες εφαρμογής του προληπτικού και διαμεσολαβητικού ρόλου της αστυνομίας: Από τους συμμετέχοντες στις διαβουλεύσεις των περιοχών παρέμβασης, επισημάνθηκε η παρεκκλίνουσα και παραβατική συμπεριφορά μερίδας του πληθυσμού των Ρομά με σημαντικές διαφοροποιήσεις στην ένταση και στη σοβαρότητα, ανά περιοχή. Η αστυνομία, η οποία είναι επιφορτισμένη με την διασφάλιση της δημόσιας ειρήνης, αλλά και την τήρηση της νομιμότητας, βρίσκεται συχνά σε μια συγκρουσιακή σχέση με τους Ρομά, στο πλαίσιο υιοθέτησης και λήψης κατασταλτικών μέτρων για τη διαχείριση περιστατικών παραβατικότητας. Στο σύνολο των διαβουλεύσεων επισημαίνεται ότι, όπου αναπτύσσονται σχέσεις μεταξύ των δύο μερών και υπάρχει επικοινωνία, οι σχέσεις εξομαλύνονται. Η οικειότητα που νιώθουν οι δυο πλευρές βοηθάει στην καλύτερη συνεργασία, ειρηνικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων και πολλές φορές θέτει τα θεμέλια για την πρόληψη συμπεριφορών και καταστάσεων που θα οδηγούσαν σε παραβατικές συμπεριφορές.

Αρκετοί αστυνομικοί αναφέρονται στην προκατάληψη που υπάρχει σε βάρος των Ρομά, όχι άδικη κατά τη γνώμη τους, και αυτή η εδραιωμένη γενίκευση φαίνεται ότι είναι ικανή να συγκρουστεί με την αντίληψη ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός, η φτώχεια και ο χαμηλός βαθμός κοινωνικής ένταξης των Ρομά στις τοπικές κοινωνίες, είναι γενεσιουργοί παράγοντες εγκληματικότητας. Για τη διαχείριση αυτών των στερεοτυπικών αντιλήψεων, επισημάνθηκε η ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών από όλα τα μέρη, τοπικές αρχές, Ρομά, αστυνομία, πολίτες, ώστε, με τη χρήση των εργαλείων κοινωνικής διαμεσολάβησης, να συλλειτουργήσουν τα στελέχη των τοπικών αστυνομικών αρχών και μέλη των κοινοτήτων Ρομά εντός ενός πλαισίου αμοιβαίου σεβασμού, κατανόησης και υποστήριξης. Κρίσιμοι παράγοντες για ένα τέτοιο εγχείρημα είναι, μεταξύ άλλων, ο στρατηγικός σχεδιασμός στοχευμένων δράσεων και η ενίσχυση του προληπτικού ρόλου των αστυνομικών στελεχών. Εμπόδιο στις προσπάθειες αυτές, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, είναι η έλλειψη κινήτρων, η υποστελέχωση των αστυνομικών υπηρεσιών και, ως απόρροια αυτού, οι αυξημένες υπηρεσιακές υποχρεώσεις που επωμίζονται τα στελέχη των αστυνομικών υπηρεσιών.

Παράρτημα Ι Οδηγός Τοπικών Διαβουλεύσεων

ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Με τη συμμετοχή εκπροσώπων Τοπικών Αρχών, δημοτικών Υπηρεσιών, αστυνομικών Υπηρεσιών, Δημοτικής Αστυνομίας, τοπικών κοινοτήτων Ρομά, κοινωνικών διαμεσολαβητών Ρομά και εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών.

Σκοπός διαβούλευσης: Ανάδειξη των επιμέρους ειδικών αναγκών παρέμβασης σε τοπικό επίπεδο, σε θέματα προληπτικής ασφάλειας.

ΑΞΟΝΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

Εισαγωγική συζήτηση: Παρουσίαση και απόψεις των συμμετεχόντων στους άξονες:

- **Οδηγίες προς τον/τη συντονιστή/στρια:** Η ενότητα αυτή είναι εισαγωγική και ΔΕΝ θα πρέπει να καταλάβει ΠΟΛΥ ΧΡΟΝΟ στη συζήτηση (max 15')
- α Ιδιότητας και ειδικότητας (επαγγελματική θέση, ρόλος, επιστημονική ή άλλη εξειδίκευση)
  - β Σύνδεσης με την τοπική κοινωνία (αν κάποιος/α έχει γεννηθεί και μεγαλώσει στην περιοχή, αν έχει εγκατασταθεί σε δεύτερο χρόνο, τότε κλπ.)
  - γ (Σε συνέχεια του β) Αλλαγές στην τοπική κοινωνία με το πέρασμα των χρόνων (πληθυσμιακές, περιβάλλοντος φυσικού και κοινωνικού κλπ.).
  - δ Αξιολόγηση αλλαγών (προς το καλύτερο, προς το χειρότερο, αναβάθμιση/υποβάθμιση περιοχής).

1. Διερεύνηση περιοχής παρέμβασης και ιδιαίτερων χαρακτηριστικών

Εδώ μας ενδιαφέρει να γίνει μια παρουσίαση από κάθε εκπρόσωπο, ανάλογα με την αρμοδιότητά του, σχετικά με:

- 1.1. Αν υπάρχουν και πώς αντιμετωπίζονται, από δημοτικούς και φορείς, οι κοινωνικά ευάλωτες ομάδες, σε επίπεδο στήριξης και αρωγής των μελών της
- 1.2. Επίπεδο ασφάλειας στον δήμο: Αίσθημα ασφάλειας δημοτών, πραγματική εγκληματικότητα/παραβατικότητα.
  - Εμπέδωση ασφάλειας μέσα από δράσεις πρόληψης (αναφορά σε δράσεις)
- 1.3. Αξιολόγηση ποιότητας ζωής σε σχέση με το κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον και της σχέσεις γειτονίας και κοινωνικής αλληλεγγύης:
  - Πώς είναι οι σχέσεις ανάμεσα στα μέλη των διαφορετικών ομάδων της τοπικής κοινωνίας;
  - Ποιοι παράγοντες έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση των σημερινών σχέσεων; (είτε οι σχέσεις είναι θετικές είτε αρνητικές)

2. Η κοινότητα των Ρομά ως ισότιμο μέλος της τοπικής κοινωνίας

2.1. Τα χαρακτηριστικά της κοινότητας των Ρομά

- Έχει γίνει μελέτη;
- Ποια η σύνθεση και τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού (φύλο, ηλικίες, εκπαίδευση, επαγγελματική ενασχόληση);
- Συνθήκες διαβίωσης και ειδικά προβλήματα (σωματικής και ψυχικής υγείας, ενδοοικογενειακής βίας, παραβατικότητας κλπ.)

2.2. Συζήτηση για τη θέση της κοινότητας των Ρομά στην τοπική κοινωνία

→ **Οδηγίες προς το/τη συντονιστή/στρια:** Εδώ εξετάζουμε τον βαθμό ενσωμάτωσης των Ρομά και, συνεπώς, μας ενδιαφέρει να συναχθούν συμπεράσματα, σχετικά με ζητήματα στιγματισμού και προκατάληψης και να μην υπάρξει ρητή αναφορά προς αποφυγή αναπαραγωγής στερεοτύπων.

- Πόσο καλά ενσωματωμένη είναι; Υπάρχει αποδοχή από τις άλλες κοινωνικές ομάδες και αντίστροφα;
- Συμμετέχουν στα κοινά; Συμμετέχουν ενεργά στη ζωή της τοπικής κοινωνίας; Αναλαμβάνουν δράσεις από κοινού με άλλες ομάδες;

2.3. Δράσεις και προγράμματα που αφορούν στην κοινωνική πολιτική εκάστου δήμου σε σχέση με την ομάδα-στόχο

- Θέματα κοινωνικής πρόνοιας και υπηρεσιών με δικαιούχους Ρομά
- Αν υπάρχει συνεργασία και σε ποιους τομείς (π.χ. εκπαίδευση, προληπτική υγεία κλπ.)
- Αν ναι: Πως αξιολογείται;
  - Ανάδειξη καλών πρακτικών/θετικών αποτελεσμάτων.
  - Ανάδειξη δυσκολιών και αιτιολόγηση αυτών. Τι θα μπορούσε να βελτιωθεί;

2.4 Θέματα ειρηνικής συνύπαρξης και συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών ομάδων της τοπικής κοινωνίας με την κοινότητα των Ρομά

- Πιθανά εμπόδια (διερεύνηση στάσεων, προκαταλήψεων)
- Σχέσεις κοινοτήτων Ρομά με δημοτική αστυνομία και ΕΛΑΣ

3. Ο ρόλος της Αστυνομίας

- 3.1. Πως γίνεται αντιληπτός ο ρόλος της Αστυνομίας;
- 3.2. Μπορεί να συμβάλει η αστυνομία στη βελτίωση της ζωής των μελών των ομάδων της τοπικής κοινωνίας; Με ποιο τρόπο;
  - Ειδικότερα να μιλήσουμε για την κοινότητα των Ρομά; Ποιες προϋποθέσεις θέτουν οι δύο πλευρές για καλή συνεργασία;
- 3.3. Η κοινωνική και προληπτική διάσταση του ρόλου της αστυνομίας: Συζητώντας για την κοινωνική διαμεσολάβηση.

Έντυπο Ενημέρωσης και Συγκατάθεσης

«Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Συντηρητικής Εκπαίδευσης Αστυνομικού Προσωπικού σε θέματα Κοινωνικής Διαμεσολάβησης και Προληπτικής Ασφάλειας, σε επιλεγμένες περιοχές – στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά»

Το ανά χείρας έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης απευθύνεται στους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες, **μέλη των Δημοτικών και Περιφερειακών Αρχών, των Κοινωνικών Υπηρεσιών και δομών στήριξης της κοινωνικής ομάδας των Ρομά, κοινωνικούς διαμεσολαβητές Ρομά και στελέχη των αστυνομικών Υπηρεσιών**, οι οποίοι καλούνται να συμμετάσχουν στην έρευνα πεδίου με **στόχο την ανάδειξη των επιμέρους ειδικών αναγκών παρέμβασης σε τοπικό επίπεδο σε θέματα προληπτικής ασφάλειας**. Ειδικότερα, η εν λόγω έρευνα αποτελεί μέρος του έργου «Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Συντηρητικής Εκπαίδευσης Αστυνομικού Προσωπικού σε θέματα Κοινωνικής Διαμεσολάβησης και Προληπτικής Ασφάλειας, σε επιλεγμένες περιοχές-στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά» (Κωδικός ΟΠΣ 5038738), που χρηματοδοτείται από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα». Υπεύθυνος φορέας υλοποίησης του Έργου: Κέντρο Μελετών Ασφαλείας (ΚΕ.ΜΕ.Α)

Υπεύθυνος Επεξεργασίας Προσωπικών Δεδομένων για το αρχείο των συνεντεύξεων ορίζεται το Κέντρο Μελετών Ασφαλείας (ΚΕ.ΜΕ.Α), Ν.Π.Ι.Δ με έδρα την Αθήνα, οδός Π. Κανελλοπούλου 4, ΤΚ 10177.

Το έντυπο που κρατάτε στα χέρια σας αποτελείται από τρία μέρη:

- Το πρώτο μέρος έχει πληροφορίες σχετικά με την έρευνα και τη συνεπαγόμενη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων σας.
- Το δεύτερο μέρος είναι εκείνο στο οποίο δηλώνετε τη συγκατάθεσή σας για συμμετοχή στην έρευνα και την επεξεργασία των προσωπικών σας δεδομένων.
- Το τρίτο μέρος είναι εκείνο στο οποίο δεσμεύεστε για την τήρηση απόλυτης εχεμύθειας και μη περαιτέρω και με οποιονδήποτε τρόπο μεταβίβαση - διάθεση – δημοσιοποίηση – αποκάλυψη σε οποιονδήποτε τρίτο πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των προσωπικών δεδομένων τρίτων, που θα περιέλθουν σε γνώση σας κατά την συμμετοχή σας στη διαβούλευση ή επ' ευκαιρίας αυτής.

Σημαντικό να θυμάστε: Καλείστε να συμμετάσχετε σε μια έρευνα πεδίου. Πιο κάτω θα σας δοθούν εξηγήσεις σε απλή γλώσσα σχετικά με το τι θα ζητηθεί από εσάς. Θα σας εξηγηθεί τι ελπίζουμε να μάθουμε από την έρευνα σαν αποτέλεσμα της συμμετοχής σας και θα σας- δοθούν πληροφορίες για την επεξεργασία των

προσωπικών σας δεδομένων με σκοπό την διεξαγωγή της διαβούλευσης. **Δεν πρέπει να συμμετάσχετε εάν δεν επιθυμείτε ή εάν έχετε οποιουδήποτε ενδοιασμούς όσον αφορά τη συμμετοχή στην έρευνα.**

Μέρος Πρώτο: Περιγραφή του Έργου

Αντικείμενο του έργου είναι υποστήριξη των αστυνομικών στελεχών για την αποτελεσματική άσκηση των καθημερινών καθηκόντων τους, με σκοπό την εκπλήρωση του προληπτικού και κοινωνικού τους ρόλου. Ειδικότερο στόχο του έργου συνιστά η δημιουργία πρόσφορου εδάφους για την προώθηση του κοινωνικού διαλόγου και η διαχείριση φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά μέσω της ενίσχυσης της αμοιβαίας ευαισθητοποίησης, της αλληλοκατανόησης και της συλλειτουργίας τοπικών κοινοτήτων Ρομά, τοπικών κοινωνιών και στελεχών «πρώτης γραμμής» Υπηρεσιών Προστασίας του Πολίτη για την προαγωγή θεμάτων προληπτικής ασφάλειας σε επίπεδο πόλης. Για την προώθηση των σκοπών του έργου, επιλέχθηκε ως ερευνητική μέθοδος -πέραν της μελέτης των βιβλιογραφικών πηγών- η συλλογή δεδομένων και πληροφοριών από το πεδίο. Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της εκτέλεσης του δεύτερου Πακέτου Εργασιών, ήτοι «**Καθορισμός Περιοχών Στόχων – Μελέτη Πεδίου**», που σκοπεύει στην επιλογή περιοχών στόχων της παρέμβασης, στον καθορισμό των ειδικών χαρακτηριστικών / επιμέρους αναγκών - απαιτήσεων σε θέματα προληπτικής ασφάλειας των επιλεγμένων περιοχών στόχων και τον καθορισμό ειδικών απαιτήσεων / επιμέρους εκπαιδευτικών αναγκών της ομάδας παρέμβασης πραγματοποιείται έρευνα πεδίου η οποία εστιάζει στη συλλογή δεδομένων που αποτυπώνουν τις επιμέρους ανάγκες της κάθε περιοχής στόχου σε θέματα προληπτικής ασφάλειας, και των ειδικών απαιτήσεων/επιμέρους εκπαιδευτικών αναγκών κάθε υπό-ομάδας παρέμβασης. Ουσιαστικά, το ενδιαφέρον στρέφεται γύρω από ζητήματα αντιλήψεων και στάσεων των μελών των ομάδων στόχων προς το αστυνομικό προσωπικό και τον προληπτικό τους ρόλο, τις στάσεις και αντιλήψεις του αστυνομικού προσωπικού προς τα μέλη των κοινοτήτων Ρομά, ενώ διακριβώνονται και οι επιμέρους ειδικές ανάγκες της κάθε περιοχής στόχου.

Ερευνητική μέθοδος: Πρόκειται για διεξαγωγή διαβούλευσης, στην οποία συμμετέχετε εθελοντικά. Η διαβούλευση θα ηχογραφηθεί, εάν και εφόσον συναινέσετε ρητά για αυτό το σκοπό, άλλως θα διεξαχθεί μόνο με καταγραφή των λεχθέντων από τους παρατηρητές και τον/την συντονιστή/συντονίστρια.

Εθελοντική συμμετοχή: Η συμμετοχή σας στην παρούσα ερευνητική δραστηριότητα είναι εθελοντική. Είναι δική σας επιλογή να συμμετάσχετε. Επίσης, εάν αποφασίσετε να συμμετάσχετε, **είστε ελεύθεροι να ανακαλέσετε οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια της συζήτησης εσείς επιθυμείτε τη συγκατάθεση για τη συμμετοχή σας.**

Διαδικασία: Η συζήτηση θα λάβει χώρα διαδικτυακά, λόγω περιορισμών για τον COVID_19. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης ο συντονιστής/η συντονίστρια και οι παρατηρητές θα κρατούν γραπτές σημειώσεις των λεγομένων. Τα προσωπικά δεδομένα που θα συλλεχθούν και θα επεξεργαστούν είναι, ενδεικτικά, η ηλικία, το φύλο, το εκπαιδευτικό υπόβαθρο και η απασχόληση.

Εμπιστευτικότητα και ψευδωνυμοποίηση: η διαδικασία διασφάλισης του απορρήτου των ονομάτων των συμμετεχόντων και των λεχθέντων κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης θα έχει ως εξής:

α) τα ονόματα των συμμετεχόντων θα είναι διαθέσιμα μόνο στο ΚΕ.ΜΕ.Α. και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εφόσον ζητηθούν,

β) τα λεχθέντα, υπό την επεξεργασμένη μορφή τους και με ψευδωνυμοποιημένα τα ονόματα των συμμετεχόντων, θα είναι διαθέσιμα στην Κοινοπραξία,

γ) τα λεχθέντα, υπό την επεξεργασμένη μορφή τους και με ψευδωνυμοποιημένα τα ονόματα των συμμετεχόντων, θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε δημοσιεύσεις ή παρουσιάσεις σε συνέδρια σχετικές με το Έργο εάν ρητά συναινέσω προς το σκοπό αυτό Σε κάθε περίπτωση, δεν θα συμπεριληφθούν πληροφορίες που θα αποκαλύπτουν την ταυτότητα των συμμετεχόντων,

δ) με το παρόν ζητείται η δέσμευση των συμμετεχόντων περί μη αποκάλυψης των ονομάτων των συμμετεχόντων και περί μη μεταφοράς των όσων θα λεχθούν κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης, σε τρίτους και εκτός του πλαισίου της συζήτησης.

Σημειώνεται ότι οποιεσδήποτε πληροφορίες αποκτηθούν στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας και οι οποίες θα μπορούσαν να ταυτοποιήσουν τα υποκείμενα προσωπικά, τηρούνται για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα, το οποίο σε κάθε περίπτωση δεν θα υπερβαίνει τα 5 έτη από την λήξη του έργου, και υπόκεινται στα κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προστασίας.

Οφέλη: Δεν θα υπάρξουν προσωπικά οφέλη για εσάς από τη συμμετοχή σε αυτήν την έρευνα. Ωστόσο, η συμμετοχή σας θα προσφέρει σημαντικές πληροφορίες για την εξέλιξη του Έργου.

Ενδεχόμενοι κίνδυνοι: Ο μόνος προβλέψιμος κίνδυνος αφορά στη διαρροή πληροφοριών, που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης, από τους ίδιους τους συμμετέχοντες. Υπό αυτό το πρίσμα, διά του παρόντος ζητείται η δέσμευσή τους περί μη αποκάλυψης των ονομάτων των συμμετεχόντων και των λεχθέντων, σε τρίτους ή εκτός του πλαισίου της διαβούλευσης. Πέραν του προηγούμενου, δεν υπάρχουν προβλέψιμοι κίνδυνοι που προκύπτουν από τη συμμετοχή στην παρούσα έρευνα, καθώς δεν προβλέπεται

έκθεση σε πιθανό σωματικό ή ψυχολογικό κίνδυνο ή ταλαιπωρία ή άλλες δυσμενείς επιπτώσεις. Εάν οι συμμετέχοντες αισθανθούν δυσφορία κατά την απάντηση σε συγκεκριμένες ερωτήσεις, μπορούν να απέχουν από τη συζήτηση.

Δικαιώματα: Τα σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων δικαιώματά σας είναι, κατά περίπτωση, τα εξής:

- 1) Δικαίωμα πρόσβασης στα προσωπικά σας δεδομένα. Μπορείτε να ενημερωθείτε για το αν και με ποιο τρόπο επεξεργαζόμαστε τα δεδομένα σας.
- 2) Δικαίωμα διόρθωσης ανακριβών ή ελλιπών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- 3) Δικαίωμα διαγραφής των δεδομένων («δικαίωμα στη λήθη»).
- 4) Δικαίωμα φορητότητας των δεδομένων σας. Μπορείτε να μας ζητήσετε να λάβετε σε αναγνώσιμη μορφή τα δεδομένα που έχετε παράσχει ή να μας ζητήσετε να τα διαβιβάσουμε σε άλλο υπεύθυνο επεξεργασίας.
- 5) Δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας.
- 6) Δικαίωμα ανάκλησης συγκατάθεσης, στέλνοντας email στην ηλεκτρονική διεύθυνση dpo@kemea-research.gr.
- 7) Δικαίωμα καταγγελίας στην Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (www.dpa.gr)

Επικοινωνία: Για οποιαδήποτε απορία σχετικά με τη συμμετοχή σας στην έρευνα μπορείτε να απευθυνθείτε: στον Ανδρέα Κοντογεώργο, Συντονιστή της Πράξης, στο τηλ. 210-7710805 (εσωτ. 340) Ενώ για οποιαδήποτε απορία σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών σας δεδομένων και την άσκηση των σχετικών δικαιωμάτων σας μπορείτε να απευθυνθείτε στο τηλ. 2107710805 (εσωτ. 384) ή στο dpo@kemea-research.gr.

Μέρος Δεύτερο: Δήλωση Συγκατάθεσης

Με το παρόν, εγώ ο/η .....(όνομα και επώνυμο), δηλώνω ότι:

Παρακαλώ κυκλώστε ΝΑΙ ή ΟΧΙ στον παρακάτω πίνακα

Έχω μελετήσει τις παραπάνω πληροφορίες σχετικά με την έρευνα στο πλαίσιο του Έργου «Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Συντηρητικής Εκπαίδευσης Αστυνομικού Προσωπικού σε θέματα Κοινωνικής Διαμεσολάβησης και Προληπτικής Ασφάλειας, σε επιλεγμένες περιοχές – στόχους της χώρας με σημαντικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις Ρομά»	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Επιθυμώ να συμμετάσχω στην έρευνα, γνωρίζοντας ότι υπάρχει το δικαίωμα ανάκλησης της συγκατάθεσής μου ανά πάσα στιγμή, χωρίς συνέπειες.	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Έχω ενημερωθεί για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων και έχω κατανοήσει τα σχετικά δικαιώματα.	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Συναινώ στην ηχογράφηση της διαβούλευσης, γνωρίζοντας ότι υπάρχει το δικαίωμα ανάκλησης της συγκατάθεσής μου ανά πάσα στιγμή, χωρίς συνέπειες.		
Επιθυμώ αποσπάσματα από τις απαντήσεις μου στην έρευνα να χρησιμοποιηθούν ψευδωνυμοποιημένα σε μελλοντικές δημοσιεύσεις.	ΝΑΙ	ΟΧΙ

Τόπος/ Ημερομηνία:

Υπογραφή:

Μέρος Τρίτο: Υπεύθυνη Δήλωση – Δέσμευση

Με το παρόν, εγώ ο/η .....(όνομα και επώνυμο), όντας/ούσα ενήλικος/η, δηλώνω ότι δεσμεύομαι να τηρήσω τις αρχές της εμπιστευτικότητας και να μην μεταβιβάσω-διαθέσω-δημοσιοποιήσω-αποκαλύψω με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων των προσωπικών δεδομένων τρίτων, ούτε τις πληροφορίες που θα προκύψουν κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης σε τρίτους ή/και εκτός του πλαισίου της διαβούλευσης.

Τόπος/ Ημερομηνία:

Υπογραφή:

Παράρτημα II

I. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Δυτικής Αττικής

1. Κωνσταντίνος Παϊτέρης, Πρόεδρος Συλλόγου Ελλήνων Ρομά Διαμεσολαβητών
2. Παπαθανασίου Ευάγγελος, Αστυνομικός
3. Κλειώ Καραμπούλα, Κέντρο Κοινότητας Ασπροπύργου
4. Παρασκευή Θεοδοσίου, Κοινωνική Προστασία
5. Ιωάννα Μαλιάτση, Κοινωνική Προστασία
6. Ελένη Καλπαζίδου, μέλος κοινότητας Ρομά
7. Χριστίνα Κοκκώνη, μέλος κοινότητας Ρομά
8. Σακκά Μαρία, Αστυνομικός
9. Ευσάθιος Ρεστέμης, Γενικός Γραμματέας Δήμου Ασπροπύργου
10. Παρασκευή Καμπέρη, μέλος κοινότητας Ρομά.

II. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Ηρακλείου Κρήτης

1. Αλίκη Ψαράκη, Παράρτημα Ρομά
2. Γαρυφαλλιά Καλτσά, Παράρτημα Ρομά
3. Δήμητρα Λιαπή, Αστυνομικός
4. Ρένα Παπαδάκη - Σκαλίδη, Αντιδήμαρχος Δ. Ηρακλείου
5. Αικατερίνη Βλασάκη, Κοινωνιολόγος – Παρατηρητήριο Π. Κρήτης
6. Αικατερίνη Μπερνιδάκη, Αστυνομικός
7. Κωνσταντίνος Γουμενάκης, Αστυνομικός
8. Σεραφειμοπούλου Αφροδίτη, μέλος κοινότητας Ρομά.

III. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Πιερίας

1. Λιακόπουλος Κωνσταντίνος Γενικός Γραμματέας Δήμου Κατερίνης
2. Σταύρος Χριστοφορίδης, Δημοτική Κοινωφελής Επιχείρηση Δήμου Κατερίνης
3. Σωτηρία Ουσταμπασίδου, Δημοτική Κοινωφελής Επιχείρηση Δήμου Κατερίνης
4. Κατερίνα Σαμαλή, Κέντρο Κοινότητας Δήμου Κατερίνης με παράρτημα Ρομά
5. Σούρδα Κατερίνα, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας
6. Γεωργία Καλπαζίδου, μέλος κοινότητας Ρομά – Μέλος της ΑμΚΕ ΡΕΥΜΑ
7. Χρήστος Λένος, Αστυνομικός
8. Γρηγόρης Αμανατίδης Αστυνομικός
9. Ευγνωσία Παπαδοπούλου, Κοινωνική Σύμβουλος Τμήματος Κοινωνικής Μέριμνας Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας
10. Γιάννης Καραγκούνης, μέλος της κοινότητας Ρομά.

IV. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Σοφάδων Καρδίτσας

1. Όλγα Γκουζιώτη, Κέντρο Κοινότητας Δήμου Σοφάδων Παράρτημα Ρομά
2. Κωνσταντίνα Καλέση, Κοινωνική Λειτουργός - Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας – Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας Περιφέρειας Θεσσαλίας
3. Κωνσταντίνος Καλλιώρας, Κέντρο Κοινότητας Δήμου Σοφάδων Παράρτημα Ρομά
4. Βασίλειος Μπέλλης, Αναπτυξιακή Καρδίτσας ΑΝΚΑ
5. Σωτήριος Τσιαλκούτης, Αστυνομικός
6. Χρήστος Γκόβαρης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας – Υπεύθυνος προγράμματος στήριξης μαθητών Ρομά
7. Κωνσταντίνος Χατζηγιάνης, Αστυνομικός
8. Γεώργιος Τσινόπουλος, Αντιδήμαρχος Δήμου Σοφάδων
9. Ευτυχία Μισδανίτη, Αστυνομικός
10. Γεώργιος Σκούρας, Αστυνομικός.

V. Λίστα συμμετεχόντων στην Τοπική Διαβούλευση Τρικάλων

1. Κοτρώνη – Μπαλοδήμου Γεωργία Αντιδήμαρχος Δήμου Τρικκαίων
2. Ντάκου Βαρβάρα, Προϊσταμένη Κοινωνικής Υπηρεσίας Δήμου Τρικκαίων
3. Πάρης Δημόπουλος, μέλος Κοινότητας Ρομά
4. Τσάτσος Εμμανουήλ, Εκπολιτιστικός, Μορφωτικός, Εξωραϊστικός Σύλλογος Ρομά Νομού Τρικάλων και Περιχώρων
5. Αυξέτης Πέτρος, Κέντρο Συμβουλευτικής Υποστήριξης Γυναικών Θυμάτων Βίας, του Δήμου Τρικκαίων
6. Καλέση Κωνσταντίνα, Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας Περιφέρειας Θεσσαλίας
7. Αριστοτέλης Σιακαβάρας, Αστυνομικός
8. Νέστορας Παπαδημητρίου, Αστυνομικός
9. Ευρυπίδης Κωνσταντίνου, Υπεύθυνος Παραρτήματος Ρομά
10. Λαμπρινή Οικονόμου, Ψυχολόγος Παραρτήματος Ρομά
11. Χρυσάνθη Βήκα, Κοινωνική Λειτουργός Κέντρου Κοινότητας, Σύμβουλος Κοινωνικής Στήριξης.

Παράρτημα ΙΙΙ: Στιγμιότυπα Τοπικών Διαβουλεύσεων

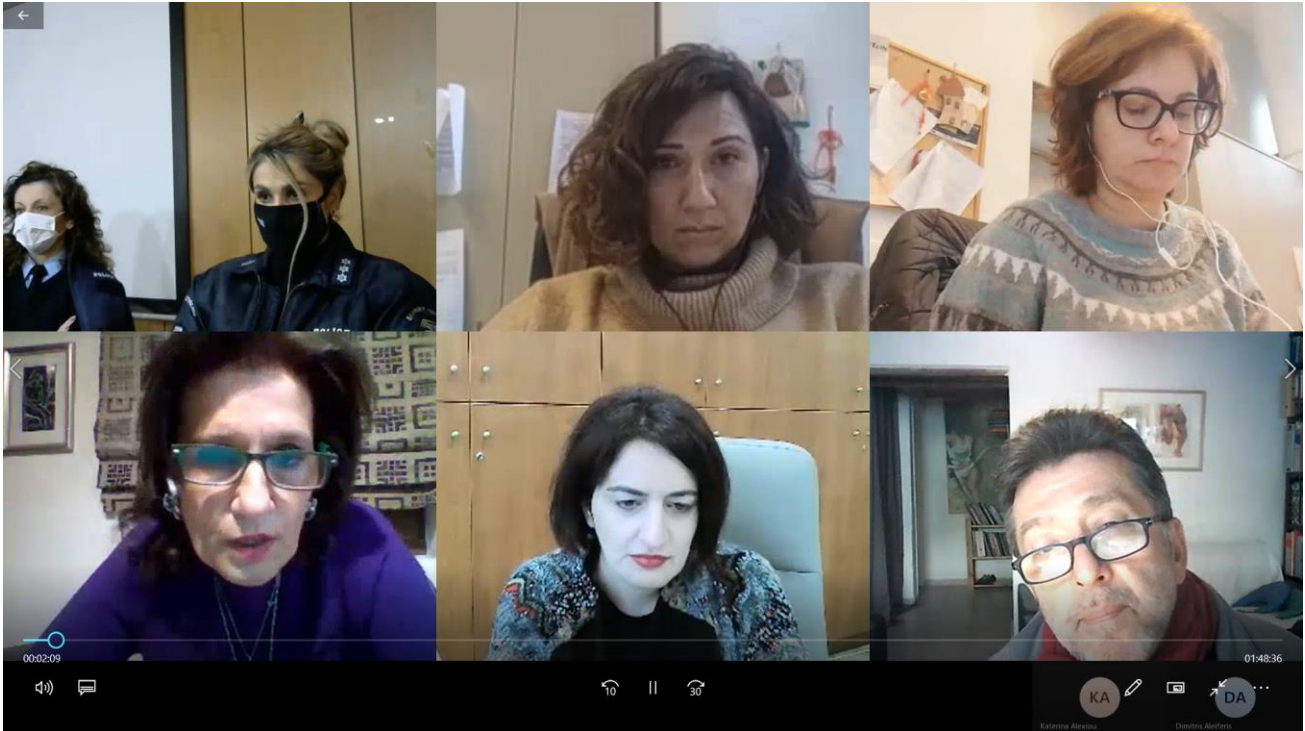
Ι. Τοπική Διαβούλευση Δυτικής Αττικής

II. Τοπική Διαβούλευση Κατερίνης

III. Τοπική Διαβούλευση Ηρακλείου

IV. Τοπική Διαβούλευση Σοφάδων Καρδίτσας

V. Τοπική Διαβούλευση Τρικάλων

